

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1908. Andra Kammaren. N:o II.

Fredagen den 14 februari.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 7 innevarande februari.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att herr lektor G. Elowson till följd af sjukdom tills vidare är förhindrad kunna deltaga i Riksdagens arbete och förhandlingar intyggas härmed.

Stockholm den 12 febr. 1908.

E. O. Lidin,
leg. läkare.

§ 3.

Vidare upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1908 den 12 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse Riksdagens justitieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hafva utfallit sålunda:

herr revisionssekreteraren Berndt Fridolf Engelbrekt Hasselrot 48 röster;
i följd hvaraf herr revisionssekreteraren Berndt Fridolf Engelbrekt Hasselrot blifvit till Riksdagens justitieombudsman utsedd.

Nils Jönsson.
L. J. Jansson.

Philip Klingspor.
I. H. Dreden.

År 1908 den 12 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse den man, som skall efterträda Riksdagens justitieombudsman, ifall han, innan nästa lagtima Riksdag anställt nytt val af
Andra Kammarens Prot. 1908. N:o 11.

justitieombudsman, skulle med döden afgå, samt utöfva ämbetet under den tid, justitieombudsmannen kan vara af svår sjukdom eller annat laga förfall därifrån hindrad; och befunnos, efter valförrättningens slut, rösterna hafva utfallit sålunda:

herr häradshöfdingen Ossian Berger..... 42 röster
 » häradshöfdingen friherre Lave Robert Beck-Friis... 6 » ;
 i följd hvaraf herr häradshöfdingen Ossian Berger blifvit utsedd till justitieombudsmannens efterträdare.

Nils Jönsson.
L. J. Jansson.

Philip Klingspor.
I. H. Dieden.

Jämte det protokollen lades till handlingarna, beslöt kammaren, att Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag af protokollet underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna afgifva förslag dels till förordnanden för de valde, dels till skrifvelse till Konungen med anmälan om de verkställda valen, dels och till den paragraf, som därom borde i riksdagsbeslutet införas.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord liggande proposition angående pension å allmänna indragningsstaten åt förra arbeterskan vid ammunitionsfabriken Henriks Karin Nilsson.

§ 5.

Härefter föredrogs hvar för sig de å kammarens bord hvilande motionerna; och hänvisades därvid:

herr *C. A. Lindhagens* motion, n:o 225, till lagutskottet;

herr *K. A. Staaffs m. fl.* motion, n:o 226, till konstitutionsutskottet;

herr *K. A. Staaffs m. fl.* motion, n:o 227, till konstitutionsutskottet;

herr *K. A. Staaffs m. fl.* motion, n:o 228, till konstitutionsutskottet; och

herr *K. A. Staaffs m. fl.* motion, n:o 229, till kammarens tillfälliga utskott n:o 5.

§ 6.

Föredrogs, men blefvo ånyo bordlagda statsutskottets utlåtanden n:is 7, 24 och 25, bevillningsutskottets betänkanden n:is 6, 7 och 8 samt bankoutskottets memorial n:o 2.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets memorial, n:o 9, i anledning af kamrar-
nas skiljaktiga beslut beträffande bevillningsutskottets betänkande,
n:o 3, i anledning af väckt motion om ändring af gällande bestäm-
melser angående stämpel å utnämningssbref för riddare och kommen-
dörer af Kungl. Maj:ts ordnar; samt

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 1, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl.
Maj:t rörande upphäfvande i vissa fall af skyldighet att bära civil
uniform; och

n:o 2, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl.
Maj:t angående antecknande af kyrkobok af från utlandet återinflyt-
tade svenskars äktenskapsförhållanden.

§ 8.

Afgåfvos följande nya motioner, nämligen af:

herr *B. A. Petré*n, n:o 230, om skrifvelse till Kungl. Maj:t
angående uttagande af stämpelafgiften å utnämningssbref för riddare
och kommandörer af Kungl. Maj:ts ordnar; och

herr *F. W. Thorsson*, n:o 231, i anledning af Kungl. Maj:ts
proposition angående beviljande af anslag för anordnande af ång-
färjeförbindelse mellan Sverige och Tyskland m. m.

De afgifna motionerna bordlades på begäran.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>K. Karlsson</i>	i Mo	under 5 dagar	fr. o. m. den 15 februari,
» <i>A. G. Månsson</i>	»	8 »	» 15 »
» <i>A. Henricson</i>	»	3 »	» 15 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2,47 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.

Lördagen den 15 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 8 innevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. *Å. H. Hammarskjöld* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående anslag för deltagande i de olympiska spelen i London år 1908;

angående anordnande af en särskild för fiskare afsedd försäkring mot skada till följd af olycksfall;

angående statsanslag till nationalföreningen mot emigrationen; och

i anledning af tillägg till den å internationell konferens i Bryssel den 5 mars 1902 antagna konventionen angående beskattning af socker m. m.

Dessa propositioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 3.

Jämlikt därom den 12 innevarande februari fattadt beslut företogs nu val dels af tolf valmän för att enligt 70 § riksdagsordningen utse kommitterad för tryckfrihetens vård efter framlidne f. d. universitetskanslern G. F. Gilljam, dels ock tre suppleanter för dessa valmän; och utsågos därvid till:

valmän:

herr <i>K. V. Beckman</i> i Linköping	med 162 röster,
» <i>J. E. Centerwall</i>	» 162 »
» <i>E. Hammarlund</i>	» 162 »
» <i>H. G. Hjärne</i>	» 162 »
» <i>N. Nilsson</i> i Skärhus	» 162 »
» <i>J. Nydal</i>	» 162 »
» <i>D. Persson</i> i Tällberg	» 162 »
» <i>O. W. Redelius</i>	» 162 »
» <i>J. Sjöberg</i>	» 162 »

herr <i>O. H. Svensson</i> i Saläng	med 162 röster,		
» <i>K. H. Branting</i>	» 161 » och		
» <i>H. Eriksson</i> i Älgered	» 161 » ;		

suppleanter:

herr <i>M. E. Svallingson</i>	med 137 röster		
friherre <i>O. B. A. Silfverschiöld</i>	» 137 » och		
herr <i>A. L. Lundström</i>	» 135 » .		

Ordningen mellan de två suppleanter, hvilka erhållit lika antal röster, bestämdes, sådan den finnes här ofvan angifven, genom lottning.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående de i näst föregående paragraf omförmälda valen.

§ 5.

Föredrogos hvardera för sig de på kammarens bord hvilande motionerna; och hänvisades därvid:

herr *B. A. Petréns* motion, n:o 230, till kammarens tillfälliga utskott n:o 4; och

herr *F. W. Thorssons* motion, n:o 231, till statsutskottet.

§ 6.

Efter föredragning af bevillningsutskottets memorial, n:o 9, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande bevillningsutskottets betänkande, n:o 3, i anledning af väckt motion om ändring af gällande bestämmelser angående stämpel å utnämningss bref för riddare och kommandörer af Kungl. Maj:ts ordnar, blef den i memorialet föreslagna voteringspropositionen af kammaren godkänd.

§ 7.

Vidare föredrogos, men bordlades ånyo Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden n:is 1 och 2.

§ 8.

Till afgörande förelåg härefter statsutskottets utlåtande, n:o 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjätte hufvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet.

Vid föredragning af *punkten 1*, angående lönefyllnad åt statsministern, begärdes ordet af:

Ang. lönefyllnad åt statsministern.

Ang. lönefyll-
nad åt stats-
ministern.
(Forts.)

Herr Hammarström, som yttrade: Det synes mig, som om tiden icke vore fullt lyckligt vald för denna framställning. Som vi alla veta, ligger på Riksdagens bord en kungl. proposition om inrättande af en regeringsrätt, och af den utredning, Kungl. Maj:t där förebragt, framgår med all önskvärd tydlighet, att efter denna regeringsrätts inrättande arbetet för statsrådets ledamöter kommer att högst betydligt reduceras. Jag har icke förbisett den omständigheten, att Kungl. Maj:t har motiverat denna framställning därmed, att justitieråden vid föregående riksdag fingo sina löner höjda, och att det därför hädanefter skulle bli svårt att få ett justitieråd att mottaga uppdraget att vara ledamot i Kungl. Maj:ts regering, men jag förmodar, att man icke alldeles helt vill bestämma lönerna efter rang, utan att de äfven i någon mån skola stå i förhållande till det arbete, som utföres. Det synes mig, som om denna lönerogering kunnat anstå, till dess frågan om regeringsrätten blifvit afgjord, hvilket med all sannolikhet kommer att ske redan nästa år.

På grund af hvad jag sålunda anfört, ber jag, herr talman, att få yrka afslag på den föredragna punkten. På samma sätt förhåller det sig äfven med hvad som är föreslaget under punkt 2:o).

Herr Hammarlund: Fjolårets Riksdag höjde lönen för justitieråden från 10,000 till 13,000 kronor. Då justitieråden åtnjuta en aflöning af 13,000 kronor, är det väl icke för mycket, att ett konsultativt statsråd får 15,000 kronor. Dessa befattningar äro ju af den vikt och betydelse, att de böra aflönas med ett par tusen kronor mer än en justitierådsbefattning, så att, om så anses lämpligt, ett justitieråd kan utnämnas till konsultativt statsråd. Det synes mig, som om den motivering, som föreligger för den ifrågasatta höjningen, såväl i första som i andra punkten, är mycket väl grundad. Jag hemställer därför om bifall till statsutskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, samt herr talmannen framställt propositioner å de därunder gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Om expediti-
tionschefens arf-
vode.

Härefter föredrogs *punkten 3*, angående ökning af expeditionschefens i civildepartementet arfvode; och lämnades därvid på begäran ordet till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet greve Hamilton, som anförde: Herr talman, mina herrar! Expeditionscheferna i statsdepartementen inneha befattningar, som obestriddligen höra till de mest maktpåliggande och de mest kräfvande. Det är mycket stora fordrin-

gar, som ställas på dessa ämbetsmäns kunskaper, omdöme, vakenhet och arbetsförmåga. Det är därför af synnerlig vikt, att man aflönar dem så, att man till dessa befattningar kan eröfra de allra bästa krafterna och kan under någon längre tid få behålla dem. Det är därför också med stor tillfredsställelse jag konstaterar, att statsutskottet behjärtat denna viktiga angelägenhet och i likhet med Kungl. Maj:t ansett, att denna fråga bör ordnas utan afvaktande af den förestående löneregleringen för Kungl. Maj:ts kansli. Statsutskottet har emellertid icke ansett sig kunna till fullo godkänna den kungl. propositionen. Kungl. Maj:t har föreslagit, att dessa tjänstemäns arfvode skulle sättas till 9,600 kronor. Statsutskottet har ansett, att 9,000 kronor är tillräckligt. Jag erkänner villigt, att det skäl, som utskottet anfört för denna nedprutning, i och för sig är ganska vägande, då utskottet säger, att utskottet gjort denna nedprutning med hänsyn till det föreliggande förslagets provisoriska beskaffenhet. Det är obestriddigt, att om en lönereglering för ett ämbetsverk förestår och man anser sig förut böra höja lönen för en del ämbetsmän man bör gå varsamt till väga, så att man icke förrycker den löneskala, som sedermera kan komma att definitivt fastställas. Men just med hänsyn härtill anser jag mig skyldig att med några ord belysa de motiv, som förestafvat Kungl. Maj:ts förslag. Kungl. Maj:t har ansett — och det torde väl också vara alldeles gifvet — att aflöningen för expeditionsscheferna bör sättas afsevärdt högre än slutaflöningen för en tredje gradens tjänsteman inom de centrala ämbetsverken. Så är förhållandet för närvarande, i det att denna förra aflöning öfverskjuter den senare med 500 kronor. Med hänsyn till de omständigheter, som jag i början af mitt anförande berörde, nämligen svårigheten att till dessa platser få lämpliga personer, en svårighet, som stegras i samma mån som i privatlivet öppnas allt större möjligheter för unga jurister att erhålla väl aflönade befattningar, har jag ansett, att denna relation icke blott borde bibehållas utan äfven ökas. Hur långt den sedan skall ökas är naturligtvis en smaksak. Utskottet har emellertid ansett, att vid denna provisoriska reglering den bör minskas så, att om man utgår från slutaflöningen för en tredje gradens tjänsteman i de nu reglerade ämbetsverken, skulle det icke bli 500 kronors, utan endast 300 kronors differens.

Jag har naturligtvis icke den ringaste förhoppning eller afsikt att här åstadkomma ett annat beslut än hvad statsutskottet föreslagit, men har just med hänsyn därtill att statsutskottet framhållit, att denna lönereglering är så att säga ett rent provisorium, velat framhålla de motiv, som förestafvat Kungl. Maj:ts förslag.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 4, angående höjning af anslaget till civildepartementets amanuenser m. m., föredrogs härupå; och yttrade därvid

Om expeditionsscheferns arfvode.
(Forts.)

Ang. renskrifningskostnader.

Ang. renskrif-
ningskost-
nader,
(Forts.)

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet grefve Hamilton: Jag har naturligtvis ingenting att invända mot utskottets förslag, att detta anslag uppföres på extra stat. Jag har heller icke be-
gärt ordet för att yttra mig därom, utan för att lämna några upplysningar med anledning af motiveringen. Utskottet säger nämligen, att det icke kan underlåta att fästa uppmärksamheten vid den ständigt fortgående stegringen af renskrifningskostnaderna, och framhåller, att denna stegring bör i möjligaste mån begränsas. Däri instämmer jag fullkomligt med utskottet. I den mån en sådan begränsning kan ske, bör den också ske. Vidare säger utskottet, att detta bör kunna ske genom att utgående expeditioner affattas i så kort och enkel form som möjligt äfvensom genom användande vid utskrifternas verkställande af skrifmaskin i största möjliga utsträckning. Med anledning häraf ber jag få meddela, att under de senaste åren mycket väsentliga reformer i detta afseende verkställts inom departementen. Så har den förut brukliga rubrikstilen alldeles öfvergifvits; expeditionerna affattas i korta punkter och, såsom jag tror, på en fullt klar och tydlig svenska. Förut var det vanligt, att i expeditionen lämnades en utförlig redogörelse för de gjorda framställningarna och skälen för beslutet. Äfven detta är nu öfvergifvet och förekommer endast, då det är nödvändigt för att för vederbörande framhålla skälen för Kungl. Maj:ts beslut. Vidare ha i stor omfattning införts tryckta blanketter för likartade mål, hvilka endast ifyllas, något som i hög grad främjar arbetet. I åtskilliga fall, då departementschefen kan vidtaga åtgärder, har införts, att sådana expeditioner ske genom påskrift på akten. Enklare skrivelser dikteras numera för steno-
graf och utskrifvas på skrifmaskin. Då förut en ämbetsskrivelse förelåg, som skulle delgifvas flera olika myndigheter, var det vanligt, att man muterade, d. v. s. att man i konceptet antydde huru det skulle ändras för hvarje expedition, och dessa ord sedermera skulle insättas i utskrifterna, hvilket tog afsevärd tid och kräfde stor uppmärksamhet. Nu skriver man ett hufvudkoncept lika för alla myndigheter och tar sedan afskrifter däraf med kalkerpapper på skrifmaskin och förser dem med stämpel med lämplig komplettering: till kännedom, till efterrättelse o. s. v.

Att detta oaktadt renskrifningskostnaderna allttjämt stiga, beror på åtskilliga omständigheter, framför allt på den ökade arbetsprodukten. Jag ber vidare att få påpeka, att under de sista åren, särskildt inom det departement jag har äran förestå, förekommit ett mycket ökad antal koncessioner både för järnvägar och elektriska anläggningar, hvilka äro synnerligen vidlyftiga. Vidare står det i samband med en reform, som jag tror går i rätt riktning, nämligen att man inom departementet alltmera upphör att använda de juridiskt bildade tjänstemännen för en del rent mekaniska göromål. Renskrifverskor användas numera vid motläsning, kollationering och justering, till att uppsätta enklare expeditioner och

föredragningslistor, till att ombesörja expeditionen af utgående skrivelser o. s. v. Däraf följer, att själfva renskrifningen måste göras hemma. Hvad beträffar skrifmaskinerna, så användas de, såsom herrarne säkerligen själfva haft tillfälle att observera, i stor utsträckning, ja, jag kan säga i så stor utsträckning som för närvarande är möjligt, innan man vunnit full visshet om, huruvida den med maskin utförda skriften har samma hållbarhet för framtiden som den för hand skrifna.

Ang. renskrifningskostnader.
(Forts.)

Jag har endast velat lämna dessa upplysningar i tro att de möjligtvis kunna intressera kammaren.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 6 och 7.

Lades till handlingarna.

Punkten 8, angående telegrafverket.

Ang. telegrafverket.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att *dels* medgifva, att hvad i § 4 mom. 1:o i aflöningsreglementet för tjänstemän vid telegrafverket af den 11 oktober 1907 funnes stadgad rörande vaktmästare måtte för tiden från och med den 1 januari 1909 gifvas den ändrade lydelse, statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 13 januari 1908 innehöller; att de vid samma aflöningsreglemente fogade allmänna grunder till aflöningsförhöjning för icke provisionsberättigad tjänsteman måtte, hvad anginge vaktmästare, likaledes för tiden från och med den 1 januari 1909, erhålla den ändrade lydelse nämnda statsrådsprotokoll angäfvade; att lokaltelefonisten, änkan Ulla Thyberg samt extra ordinarie interurbantefonisten Agda Mathilda Grip måtte från ingången af år 1908 af telegrafverkets medel få uppbära en hvar under sin återstående lifstid, så länge hon lefde ogift, ett årligt understöd till belopp af 300 kronor, att utbetalas i den ordning, som gällde för fyllnadspensioner från telegrafverket; att föreståndaren vid telegrafverkets verkstad Per Johan Berglund måtte förklaras berättigad att från och med den 1 januari 1908, intill dess han såsom sådan kunde varda berättigad till pension, af telegrafverkets medel å indragningsstat årligen uppbära aflöning till belopp af 5,500 kronor, dock med villkor att, därest Berglund efter nämnda dag anställdes i rikets, Riksdagens eller kommuns tjänst, han skulle vara pliktig att i allo frånträda aflöningen å indragningsstaten, därest den understege eller vore lika med den nya lönen, samt

Ang. telegraf- att, därest aflöningen å indragningsstaten öfverstege berörda nya
verket. lön, vidkännas mot den senare svarande afdrag; att å telegrafver-
(Forts.) ket tillhörig tomt i Ludvika finge uppföras en telegrafstations-
byggnad för en kostnad icke öfverstigande 43,500 kronor; att till
telegrafverket finge öfverlätas den riksbanken tillhöriga fastigheten
i Kristianstad mot en köpesumma af 173,000 kronor; att för ut-
förande af vissa ombyggnadsarbeten å sistnämnda fastighet finge
användas ett belopp af 46,000 kronor att utgå af de för anskaf-
fande af lokaler i landsorten för telegrafverkets behof reserverade
medel; samt att för anskaffande af lokaler i landsorten för tele-
grafverkets behof finge reserveras ett belopp af 14,500 kronor;
dels, med godkännande af de enligt berörda statsrådsprotokoll till-
styrkta ändringarna i utgiftsstaterna för telegrafverket, bestäm-
ma telegrafverkets anslag, förslagsvis, till 11,115,000 kronor, att utgå
direkt af telegrafmedlen, hvarigenom anslaget till telegrafverket
skulle ökas med 1,097,000 kronor; *dels* af de utaf 1907 års Riks-
dag för anskaffande af lokaler för telegrafverkets behof beviljade
länemedel, 3,000,000 kronor, anvisa 61,000 kronor för utförande
af vissa byggnadsarbeten för utvidgning af telegrafstationens i
Malmö lokaler; *dels ock* medgifva, att för telegrafverkets behof
måtte, efter Kungl. Maj:ts pröfning och godkännande, få inköpas
för byggnadstomter lämpliga fastigheter i Lund, Eskilstuna och
Borås, äfvensom att köpeskillingarna för dessa fastigheter finge
utbetalas af ofvannämnda länemedel.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft
en inom Andra Kammaren af herr *J. B. Eriksson* i Grängesberg
väckt motion (n:o 108), däri föreslagits, att Riksdagen måtte be-
vilja änkan efter arbetaren Sven Emil Nyberg ett årligt under-
stöd af 300 kronor och änkan efter arbetsledaren Johan Thure
Johansson ett årligt understöd af 440 kronor att utgå af telegraf-
verkets medel under deras återstående lifstid, så länge de förblefve
ogifta.

Utskottet hemställde,

1:o att Kungl. Maj:ts förslag om ändring i § 4 mom. 1:o i
aflöningsreglementet för tjänstemän vid telegrafverket den 11 okto-
ber 1907 samt de vid samma aflöningsreglemente fogade allmänna
grunder till aflöningsförhöjning för icke provisionsberättigad tjänste-
man icke måtte af Riksdagen bifallas;

2:o att Riksdagen, med bifall till hvad af Kungl. Maj:t
föreslagits, måtte medgifva,

a) att lokaltelefonisten, änkan Ulla Thyberg samt extra ordi-
narie interurbantefonisten Agda Mathilda Grip måtte från ingån-
gen af år 1908 af telegrafverkets medel få uppbära en hvar under
sin återstående lifstid, så länge hon lefde ogift, ett årligt understöd
till belopp af 300 kronor, att utbetalas i den ordning, som gällde
för fyllnadspensioner från telegrafverket;

b) att föreståndaren vid telegrafverkets verkstad Per Johan Berglund måtte förklarats berättigad att från och med den 1 januari 1908, intill dess han såsom sådan kunde vara berättigad till pension, af telegrafverkets medel å indragningsstat årligen uppbära aflöning till belopp af 5,500 kronor; dock med villkor att, därest Berglund efter nämnda dag anställdes i rikets, Riksdagens eller kommuns tjänst, han skulle vara pliktig att i allo frånträda aflöningen å indragningsstaten, därest den understege eller vore lika med den nya lönen, samt att, därest aflöningen å indragningsstaten öfverstege berörda nya lön, vidkännas mot den senare svarande afdrag;

Ang. telegraf-
verket.
(Forts.)

3:o) att herr J. B. Erikssons ofvan omförmälda motion icke måtte af Riksdagen bifallas;

4:o) att Riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda förslag måtte medgifva, att å telegrafverket tillhörig tomt i Ludvika finge uppföras en telegrafstationsbyggnad för en kostnad, icke öfverstigande 43,500 kronor;

5:o) att, såvida Riksdagen lämnade sitt tillstånd till att den riksbanken tillhöriga fastigheten i Kristianstad af banken till telegrafverket öfverlättes, Riksdagen måtte medgifva,

a) att för fastighetens förvärfvande af telegrafverket finge utgå en köpesumma af 173,000 kronor; samt

b) att för utförande af vissa ombyggnadsarbeten å fastigheten måtte få användas ett belopp af 46,000 kronor att utgå af de för anskaffande af lokaler i landsorten för telegrafverkets behof reserverade medel;

6:o) att Riksdagen måtte medgifva, att för anskaffande af lokaler i landsorten för telegrafverkets behof finge reserveras ett belopp af 14,500 kronor;

7:o) att Riksdagen, under förutsättning af bifall till hvad utskottet under mom. 2:o—4:o) och 6:o) här ofvan föreslagit och med godkännande af de enligt statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 13 januari 1908 föreslagna ändringar i telegrafverkets stater, måtte för år 1909 beräkna dessa stater till följande belopp:

Aflöningsstat	kronor	4,729,230: —
Pensions- och understödsstater	»	370,274: —
Omkostnadsstat	»	3,323,896: —
Ränta och amortering	»	1,990,000: —
Fastigheter	»	500,000: —
Telegraflinjebyggnader	»	136,800: —
Öfvergångsstat	»	53,800: —
Indragningsstat	»	11,000: —

tillsammans kronor 11,115,000: —

och sålunda bestämma telegrafverkets anslag för år 1909, förslagsvis beräknadt, till 11,115,000 kronor, att utgå direkt ur telegrafmedlen; samt

Ang. telegraf-
verket.
(Forts.)

- 8:o) att Riksdagen måtte,
a) af de utaf 1907 års Riksdag för anskaffande af lokaler för telegrafverkets behof beviljade lånemedel, 3,000,000 kronor, anvisa 61,000 kronor för utförande af vissa byggnadsarbeten för utvidgning af telegrafstationens i Malmö lokaler; och
b) medgifva, att för telegrafverkets behof finge, efter Kungl. Maj:ts pröfning och godkännande, inköpas för byggnadstomter lämpliga fastigheter i Lund, Eskilstuna och Borås äfvensom att köpeskillingarna för dessa fastigheter finge utbetalas af ofvannämnda lånemedel.

Reservationer hade emellertid afgifvits:

vid *mom. 1:o*) af herrar friherre *C. H. Falkenberg* och *Starbäck*, hvilka yrkat, att utskottet måtte hemställa, att Riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, medgifva, att hvad i § 4 *mom. 1:o* i aflöningsreglementet för tjänstemän vid telegrafverket af den 11 oktober 1907 funnes stadadt rörande vaktmästare måtte för tiden från och med den 1 januari 1909 gifvas den ändrade lydelse, statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 13 januari 1908 innehåller; att de vid samma aflöningsreglemente fogade allmänna grunder till aflöningsförhöjning för icke provisionsberättigad tjänsteman måtte, hvad anginge vaktmästare, likaledes för tiden från och med den 1 januari 1909, erhålla den ändrade lydelse nämnda statsrådsprotokoll angåfve; samt

vid *mom. 3:o*) af herr *Starbäck*, som yrkat, att utskottet måtte hemställa, att Riksdagen måtte bevilja änkan efter arbetaren *Sven Emil Nyberg* ett årligt understöd af 300 kronor och änkan efter arbetsledaren *Johan Thure Johansson* ett årligt understöd af 440 kronor att utgå af telegrafverkets medel under deras återstående lifstid, så länge de förblefve ogifta.

Efter föredragning till en början af utskottets i *mom. 1:o*) gjorda hemställan lämnades på begäran ordet till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet grefve *Hamilton*, som anförde: Vid fjolårets riksdag föreslog Kungl. Maj:t, att aflöningen för de nu ifrågavarande vaktmästarne skulle sättas så, att de skulle börja med 1,140 kronor, frånräknadt beklädnadsbidraget, hvilket belopp sedermera genom ålderstillägg skulle stegras, så att det oberäknadt beklädnadsbidraget efter 12 år skulle uppgå till 1,640 kronor. Denna Kungl. Maj:ts framställning afstyrktes af statsutskottet, som hänvisade till de löner, som kort förut blifvit af Riksdagen bestämda för vaktmästarne i statskontoret. Kungl. Maj:ts förslag bifölls i denna kammare, medan Första Kammaren biföll statsutskottets hemställan, hvilken ock vid gemensam votering afgick med segern. Jag har ansett, att denna fråga ännu en gång borde framläggas för Riksdagen, icke på grund af de olika meningar, som förut

yppat sig, utan därför, att jag ansett det vara en gärd af rättvisa och billighet, som borde ske. Statsutskottet har emellertid återigen afstyrkt Kungl. Maj:ts förslag och därvid bland annat framhållit, att den af mig gjorda jämförelsen mellan vaktmästare i statskontoret och dessa vaktmästare i telegrafstyrelsen icke vore korrekt, därför att jag icke tagit hänsyn till, att vaktmästare i telegrafstyrelsen hade beklädnadsbidrag. Utskottet säger, att dessa senares aflöningsförmåner således ställa sig icke obetydligt gynnsammare. Jag undrar, mina herrar, om detta verkligen är ett riktigt resonemang. Om den ene af tvenne tjänstemän ålägges att vara klädd i uniform och den andre befrias därifrån, men man lämnar den, som är skyldig att kläda sig i uniform, beklädnadsbidrag, kan man då säga, att man ställer den ene i väsentligt gynnsammare ställning än den andre? Det förefaller mig, som om detta resonemang icke vore hållbart. Detta synes icke heller vara hufvudmotivet för statsutskottets framställning. Utskottet framhåller, att man icke vill göra ändring i den vid näst föregående års riksdag fastställda löneregleringen. Det är väl ändå, åtminstone enligt min uppfattning, alldeles obestridligt, att den enda anledning, hvarför dessa vaktmästare fingo så pass låg lön, var den omständigheten, att frågan afgjordes i Riksdagen strax efter det statskontorets vaktmästare fått sin aflöning fastställd, men innan järnvägsstyrelsens vaktmästare fått sin lönefråga afgjord. När frågan kom till järnvägsstyrelsens vaktmästare, som dock ha ungefär samma tjänstgöring, var Riksdagen mycket frikostig. Nu är det sant — jag förstår detta mycket väl — att Riksdagen icke tycker om, att, då man blott för ett år sedan fastställt en lönestat, man återigen skall behöfva rifva i den. Det förefaller mig dock, som om, därest en obillighet är begången, regering och Riksdag gemensamt böra ändra denna obillighet och icke vänta, tills missnöjet blir så stort, att man *måste* taga hänsyn till detsamma. Det kan måhända icke synas så viktigt, om lönerna bestämmas lika inom de olika verken. Men jag undrar ändå, om det icke, just när fråga är om små löntagare, ligger ganska stor vikt uppå, att man mycket noga iakttager billighet och rättvisa. För Riksdagens ledamöter kan det visserligen vara tydligt, att skälet för afslag å denna framställning är det, att man icke det ena året vill rifva upp hvad man gjort det föregående året, men för dessa tjänstemän skall ovillkorligen denna åtgärd, och jag tror med fullt skäl, framstå såsom en för den fullkomligt oförklarlig obillighet. Jag lefver därför, herr talman, i den förhoppningen, att denna kammare nu liksom i fjol skall bifalla Kungl. Maj:ts framställning.

Herr Starbäck: Jag skall för tillfället inskränka mig till att yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservation.

Ang. telegraf-
verket.
(Forts.)

Ang. telegraf-
verket.
(Forts.)

Herr Hammarlund: Skälet, hvarför statsutskottet icke velat vara med om Kungl. Maj:ts förslag, är det, att en löneroglering för dessa vaktmästare fastställdes så sent som i fjol. Jag har såväl inom kommunalstyrelsen som i Riksdagen städse hållit på den principen, att det icke går an att år efter år ändra de lönerogleringar, som blifvit fastställda. Har Riksdagen en gång bestämt en löneroglering, bör det väl vara några års lugn och ro, innan man gör om den. Lönerna för telegrafstyrelsens vaktmästare blefvo fastställda i fjol. Inberäknadt beklädnadsersättningen, ha dessa vaktmästare en slutlön af 1,500 kronor och järnvägsstyrelsens vaktmästare 1,800 kronor. Det var också i fjol vi reglerade lönerna för statskontorets vaktmästare. De fingo för 6 timmars tjänstgöring en slutlön af 1,300 kronor. För telegrafstyrelsens vaktmästare fastställdes, som sagdt, slutlönen till 1,500 kronor och detta för 7 timmar. Om de skulle haft aflöning i proportion till statskontorets vaktmästare, skulle de rätteligen haft 1,517 kronor. Nu föreslår man, att slutlönen för telegrafstyrelsens vaktmästare skall höjas till 1,770 kronor, därför att, sedan vi reglerat dessas löner, järnvägsstyrelsens vaktmästare fått en slutlön af 1,800 kronor. Ja, det kan ju hända, att vi voro för liberala, när det gällde dessa senare, och att vi ej rätt avvägde förhållandet till hvad som beslutits för telegrafstyrelsens vaktmästare. Nu komma emellertid dessa senare och begära att blifva likställda med järnvägsstyrelsens vaktmästare, så att de få en slutlön af 1,770 kronor. Men, mina herrar, om vi bevilja detta, hvad blir då följden? Jo, alldeles tydligt den, att statskontorets vaktmästare nästa år komma och begära att blifva likställda med telegrafstyrelsens. Statskontorets vaktmästare hafva icke mer än 1,300 kronor. Om telegrafstyrelsens vaktmästare för 7 timmars tjänstgöring få 1,770 kronor, borde statskontorets få 1,517 kronor för sina 6 timmar. I fjol började vi med statskontoret, gingo sedan till telegrafstyrelsen och därefter till järnvägsstyrelsen. Nu skola vi gå i motsatt ordning. På grund af de löner, vi fastställt för järnvägsstyrelsens vaktmästare, skulle vi nu höja lönerna för telegrafstyrelsens vaktmästare och nästa år naturligtvis för statskontorets vaktmästare. Men det är att märka, att man till grund för en massa andra lönerogleringar lagt just de löner, som fastställts för statskontoret. Det föreligger i år flera förslag, där man utgått från lönerogleringen för statskontoret. Den ändring vi här skulle komma att göra skulle således komma att få mycket vidtgående konsekvenser.

Jag har velat påpeka detta, och jag tror, att, när vi så nyli- gen som i fjol hafva reglerat dessa löner, vi icke gärna nu i år kunna besluta en ändring.

Jag hemställer om bifall till statsutskottets förslag.

Herr Starbäck: Herr talman, mina herrar! Jag kan för min del icke undgå att finna herr Hammarlunds resonemang något

egendomligt. Det är två motiv, som han vill framhålla för att Riksdagen skall stå kvar vid sitt förra året genom gemensam votering fattade beslut. Det ena är, att man begär några års lugn och ro för Riksdagen, innan Riksdagen må behöfva ändra sitt beslut. Ja, jag må verkligen säga, att den oro, som en ändring af detta beslut skulle åstadkomma för Riksdagens medlemmar, väl ändå icke är så förtvifladt fasaväckande. Nog hafva vi då större skäl att tänka på, hvad det betyder för de vaktmästare, hvarom här är fråga, att under dessa år, då herr Hammarlund vill hafva lugn och ro, vara utan en afsevärd tillökning i sin inkomst. Detta är den ena synpunkten.

Ang. telegraf-
verket.
(Forts.)

Den andra synpunkten är denna. Herr Hammarlund kan icke riktigt låta bli att medgifva, att härvidlag ändå förefinnes någon orättvisa. Han säger visserligen, att vi skola jämföra dessa vaktmästares löner med statskontorets. Men han medger samtidigt, att statskontorets vaktmästare hafva sex timmars tjänstgöring, under det att telegrafverkets vaktmästare tjänstgöra i sju timmar. Sålunda borde i all rimlighets namn, medger äfven herr Hammarlund, dessa hafva högre lön än statskontorets vaktmästare. Ja, detta är nog godt och väl, men konsekvenserna! Det är en sådan fara att göra en rättvis ändring, därför att det kan blifva så obehagliga konsekvenser. Är det verkligen riktigt, mina herrar, att resonera på detta sätt? Skall Riksdagen eller Andra kammaren först och främst se på konsekvenserna och sätta rättvisan i andra rummet? Jag tror, att svaret bör vara ganska lätt att finna.

Nu har det emellertid varit på det sätt, att jämförelsen mellan de olika verks vaktmästare, hvilkas löner förra året reglerades, har gått ut på att, såsom en ärad medlem af statsutskottet under debatten förra året gjorde, visa, att tjänstgöringen för statskontorets vaktmästare verkligen vore lika lång och ansträngande som för telegrafverkets. Detta skulle, såsom jag funnit af Andra Kammarens protokoll från 1907, bero därpå, att vaktmästarne i statskontoret ginge s. k. nattvakt och att för denna tjänstgöring icke betalades någon särskild ersättning. Ja, detta är riktigt. Det betalas ingen särskild ersättning i penningar, men det lämnas ersättning i tid. Nattvakten kommer dit klockan 5 på e. m. och ligger där öfver natten. Det är icke vanlig nattvaktstjänst med kontrollur och sådant, utan han får ligga stilla och är ledig hela följande dag. Så går det till, och att det icke är fråga om någon ansträngande nattvaktstjänst framgår däraf, att vaktmästarne ha anhållit att få ha sådan tjänstgöring en hel vecka. Sålunda, beviset för att statskontorets vaktmästare skulle hafva samma ansträngande tjänstgöring som telegrafverkets saknas alldeles.

Nå, då borde man väl söka att i handlingarna finna någon anledning till att järnvägsstyrelsens vaktmästare med likaledes sju timmars tjänstgöring hafva så afsevärdt mycket mera än telegrafstyrelsens vaktmästare. Om herrarne vilja besvara sig med att

Ang. telegraf-
verket.
(Forts.)

slå upp den tabell, som finnes intagen i statsrådsprotokollet rörande sjätte hufvudtiteln, sidan 21, så finna herrarne där en jämförelse mellan aflöningen till vaktmästarne hos järnvägsstyrelsen och hos telegrafstyrelsen. De förra hafva för närvarande en aflöning af 1,680 kronor, under det att de senares nuvarande aflöning uppgår till 1,380 kronor, utvisande alltså en skillnad af 300 kronor. Men härtill kommer ännu en aflöningsförmån, som icke finnes här intagen, men som Riksdagen beslutit, nämligen ett slags ortstillägg för vaktmästarne i järnvägsstyrelsen på 60 kronor. Sålunda är det en skillnad mellan aflöningen för vaktmästarne i det ena verket och motsvarande aflöning i det andra af 360 kronor, oaktadt dessa vaktmästare hafva alldeles samma tjänstgöring. Jag kan icke underlåta att här citera ett yttrande af en medlem af denna kammare, som i fjol talade mot telegrafstyrelsens och Kungl. Maj:ts förslag angående aflöning till vaktmästarne. Han slutade sitt yttrande på detta sätt: »Det skulle, som sagdt, taga sig underligt ut, om man skulle på detta sätt utså misstroende inom den stora be-tjäntekåren, i det att Riksdagen skulle ställa så till, att vaktmästarne i det ena verket skulle intaga en högre och förnämligare ställning än vaktmästarne i det andra ämbetsverket.» Jag kan icke neka till, att just denna passus här skulle kunna användas. Kan det vara riktigt att åt vaktmästarne i det ena verket gifva en aflöning, som är 360 kronor högre än i det andra verket.?

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

I detta anförande instämde herrar *Wavrinsky* i Stockholm, *Thylander* och *Larsson* i Lund.

Herr Nyström: Herr talman, mina herrar! Som kammaren behagade erinra sig, godkände kammaren i fjol ett kungligt förslag, likartadt med det som nu föreligger. Men mellan de gemensamma voteringarna förekom något, som enligt hvad jag för min del är öfvertygad om hade ett visst inflytande på frågans utgång. Det spreds nämligen bland denna kammares och, förmodar jag, äfven bland Första Kammarens ledamöter det ryktet, att vaktmästarne hos telegrafstyrelsen också hade förmånen af fri bostad och att det således vore alldeles onödigt att fullfölja det beslut, som Andra Kammaren redan fattat om att åt dessa vaktmästare anslå det högre beloppet. För min del var jag då öfvertygad — och jag har ingen anledning att nu frångå den öfvertygelsen — att detta rykte hade ett för vaktmästarne ödesdigert inflytande och att det till en viss grad bestämde den gemensamma voteringens resultat.

Herr Starbäck har redan framhållit, att järnvägsstyrelsens vaktmästare enligt förra årets beslut hafva en något högre aflöning än det belopp, som här föreslås, i det att Kungl. Maj:t hemställer, att vaktmästarnas vid telegrafverket aflöning måtte sättas till

1,650 kronor, under det att järnvägsstyrelsens vaktmästare enligt förra årets beslut hafva 1,680 kronor. Därtill kommer för de senare det s. k. dyrortstillägget af 60 kronor, hvarigenom skillnaden blir icke mindre än 90 kronor, oaktadt ifrågavarande två kategorier af vaktmästare hafva alldeles likartad tjänstgöring. Jag frånräknar naturligtvis nu beklädnadsersättningen, som är lika för båda.

Det ligger i sakens natur, att telegrafstyrelsens vaktmästare skola känna det såsom en ytterst hård orättvisa, att det blir en så ofantligt stor skillnad mellan aflöningsbeloppen för personer, som hafva likartad tjänst och samma lefnadsbehof. Att man skulle undvika att här skipa rättvisa därför att man skulle kunna blifva nödsakad att skipa rättvisa äfven på ett annat håll, tror jag icke, att denna kammare med lugn besinning kan gå med på. Hvad i detta fall är rättvist, är så mycket mera påtagligt, då man gör jämförelse mellan lönebeloppen nu och lönebeloppen förr samt lefnadskostnaderna nu och lefnadskostnaderna förr. Förr hade en vaktmästare, som nått högsta lönegraden, 900 kronor. För närvarande har en vaktmästare i telegrafstyrelsen 1,380 kronor. Skillnaden förefaller ganska stor, men, om man jämför lefnadskostnaderna på den tid den gamla aflöningen fastställdes med lefnadskostnaderna nu, skall man finna, att jämförelsen snarare utfaller till den nya aflönings nackdel. Jag har gjort en liten sammanställning och skall be att här få framlägga den för kammaren.

När för ungefär 30 å 40 år sedan den gamla lönestaten fastställdes, var det högsta lönebeloppet som sagdt 900 kronor. Hyran för en vaktmästarfamilj i Stockholm gick på den tiden till 150 kronor. Drager man dessa 150 kronor från de 900 kronorna, så får man 750 kronor till bestridande af de öfriga lefnadskostnaderna. Läger man nu härtill prisökningen på alla sorters lifsmedel, hvilken enligt telegrafkommitténs uppgifter förra året uppgick till 42 procent, men som för de lägst aflönade utan ringaste misstag kan sättas till 50 procent, så får jag en summa, som efter nutida pris uppgår till 1,125 kronor. Man kan således säga, att en vaktmästare med 900 kronors lön för 30 år sedan hade lika mycket att lefva af som en som nu har 1,125 kronor. Hur mycket har han nu efter samma beräkning? Jo, om jag från de 1,380 kronorna drager 500 kronor, som åtgå till hyra, så återstå 880 kronor. 880 kronor skulle sålunda nu vara full ersättning för det arbete, som för 30 år sedan efter samma värdeberäkning betalades med 1,125 kronor. Äfven om jag lägger till beklädnadsersättningen, som är beräknad till 120 kronor, får jag icke upp beloppet till mera än 1,000 kronor, under det att detsamma enligt den gamla staten kan sägas hafva uppgått till 1,125 kronor. Den löneförbättring, som vaktmästarne hos telegrafstyrelsen hafva fått för att därmed tillgodose de ökade lefnadsomkostnaderna, väger sålunda i själva verket icke upp den skedda allmänna prisstegringen. De hafva

Ang. telegraf- i själfva verket fått en löneförsämring i stället för en löneför-
 verket. bättring, och ur denna synpunkt ser jag ett ytterligare skäl för
 (Forts.) kammaren att gå Kungl. Maj:ts framställning till mötes i denna
 punkt utan att vara rädd för de konsekvenser, som kunna följa,
 ty om de beräkningar jag gjort äro riktiga, synas konsekvenserna
 icke böra afskräcka.

Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Herr vice talmannen: Om något missförhållande skulle göra sig gällande med afseende å vaktmästarnes aflöning i statens olika verk och inrättningar, så torde detta icke närmast bero på det riksdagsbeslut, genom hvilket vaktmästarnes aflöning blifvit fastställt. Det förefaller mig, som om man i första hand hade att söka anledningen härtill i den omständigheten, att styrelserna för de respektive verken icke på förhand, innan de inlämnade sina förslag till löne regleringar, konfererat med hvarandra och kommit öfverens om, hvad som skulle vara aflöning för en vaktmästare med viss tjänstgöring, samt på sådana grunder sökt åstadkomma enhetlighet. Om så ägde rum, skulle Riksdagen icke råka ut för sådana eventualiteter, som här föreligga.

Jag kan icke erkänna, att skillnaden i aflöning för vaktmästarne i telegrafstyrelsen och i järnvägsstyrelsen är af den betydighet, att den i dag kan gifva anledning till en löneförhöjning för vaktmästarne vid telegrafverket, så mycket mindre som vi alla veta, att den nya aflöningsstaten för telegrafverket fastställdes så sent som vid sistlidet års riksdag. Jag hemställer till herrarne, hur det skulle taga sig ut, om man skall vid den första riksdagen, efter det en löne reglering för ett statens verk är bestämd, rifva upp densamma på grund af ett sådant skäl, att det finnes vaktmästare i ett annat verk, som hafva en något högre aflöning. Ja, om vi nu höja aflöningen för vaktmästarne i telegrafverket, hafva vi all sannolikhet för att vid nästa riksdag skall göras framställning, att vaktmästarne i statskontoret, för hvilket verk löne reglering äfven fastställdes vid fjolårets riksdag, också måtte få löneförhöjning, efter som vaktmästarne i telegrafverket året näst förut fingo så och så mycket och därigenom råkade få något mera än hvad vaktmästarne hade i statskontoret. Året därpå kommer så en ny vaktmästarekår och på samma grund begär löneförhöjning. Det går icke an att på sådana skäl fördärfva en löne reglering, som nyss är gjord.

Jag anser för min del, att statsutskottet har goda skäl för sitt förslag, och ber att få yrka bifall till detsamma.

Herr Thorsson: Mina herrar! I olikhet med herr vice talmannen vill jag häfda den ståndpunkten, att det är Riksdagen som vid afgörandet af denna fråga icke har tagit nödig hänsyn till de af styrelserna på förhand uppgjorda förslagen. När dessa

båda ärenden under föregående år voro föremål för Riksdagens behandling, framlades förslagen såsom en frukt af en synnerligen uttömmande undersökning, och jag blef fullt öfvertygad om, att de kommittéer, som utfört det förberedande arbetet, icke gjort detta på slump, utan att de grundade sig på ingående undersökningar. Då kommer det också att stå fast, att skillnaden mellan det förslag, som utgick från den kommitté, som hade förberedt regleringen af telegrafstaten, och det förslag, som utgick från den kommitté, som hade förberedt regleringen af järnvägsstaten, just är de summor, som i den föreliggande tabellen visas af Kungl. Maj:t. De båda förberedande myndigheterna hafva således fullt riktigt klargjort situationen för Riksdagen, innan den gick att fatta sina beslut.

I ett olyckligt ögonblick har emellertid statsutskottet under föregående år tagit sig före att slå ihjäl den ena af de begärda löneförhöjningarna med hänvisning till att den andra upptoge mindre belopp. Statskontorets löne reglering företogs först under fjolåret. Då väcktes här i denna kammare af enskilda motionärer förslaget om en förhöjning af vaktmästarnes löner. Härpå svarade statsutskottet afvisande under hänvisning till att arbetstiden vore olika och arbetet delvis också olika i de båda verken. Därför ville statsutskottet icke för sin del tillstyrka den framlagda motionen. När sedermera frågan om aflöningen för vaktmästarne vid telegrafverket förelåg, svarade statsutskottet, att, eftersom vi så nyligen fastslagit lägre löner för statskontorets vaktmästare, utskottet för sin del icke kunde vara med om att godkänna det föreliggande förslaget om lönetillökning för vaktmästarne vid telegrafverket. Sålunda har Riksdagen här själf åtagit sig ansvaret för den föreliggande situationen.

Sedermera företog Riksdagen till afgörande aflöningen för järnvägsstaten. Det är mycket ledsamt att höra, att en af statsutskottets försvarare skall behöfva stå tveksam om, huruvida denna löne reglering är byggd på fullt riktiga grunder, då han här säger, att vi kanske gifvo vaktmästarne i järnvägsstyrelsen för mycket. Här föreligger en ganska tjock afhandling, som är resultatet af ett års undersökningar. På sidan 129 i detta väldiga arbete angifver kommittén, på hvilka grunder den har byggt, när den har fastställt lönen för den lägst aflönade personalen. Därvid har kommittén gått ut från att samma föda, samma näringsämnen, som äro nödvändiga för en menig man vid våra regementen, också äro nödvändiga för en annan dödlig människa i motsvarande ställning. Utgående från denna grundsats, har kommittén kommit till det resultatet, att en familj, bestående af man, hustru och två barn, behöfver för sin oundgängliga existens här i hufvudstaden, oberäknadt hyra och vedbrand, 963 kronor. Kommittén har sedermera med synnerlig noggrannhet afvägt lönerna så, att de skulle stå i proportion till detta oundgängliga behof af förnödenhetsartiklar. Kommittén har därvid till och med satt begynnelselönen tre

Ang. telegraf-
verket.
(Forts.)

Ang. telegraf- kronor lägre än utgångspunkten angifvit. Kommittén har alltså
verket. häfdat den uppfattningen, att dessa personer icke skola hafva rätt
(Forts.) att lägga af något af hvad de förtjäna, utan endast skola få medel
till själfva omsättningskostnaderna, så att de kunna lämna nya
krafter i stället, när de själfva äro förbrukade.

Nu kommer en af Stockholms stads representanter, som måste känna till de dyra tiderna, och säger, att järnvägsstyrelsens vaktmästare kanske hafva fått för mycket och att vi därför i år skola rätta detta genom att gifva en något lägre aflöning åt telegrafverkets vaktmästare. För min del kan jag icke följa denna tankegång. Visserligen är det statsutskottets uppgift att med all möjlig insikt och omsorg arbeta för att statsbudgeten icke må svälla ut till allt för stora dimensioner. Men då statsutskottet utan den ringaste betänklighet har bifallit en lönefyllnad för vissa statsråd af 3,000 kronor och har bifallit en lönefyllnad för expeditionsheferna i de olika departementen af 1,500 kronor, så kan jag för min del icke finna, att man oundgängligen behöfver använda sin sparsamhet, när det gäller att bestämma lönerna för några vaktmästare, som hålla sig på gränsen af existensminimum, och för min del hyser jag den orubbliga tro till denna kammare, att den icke skall anpassa sparsamheten på just denna punkt, utan följa Kungl. Maj:t i dess förslag, till hvilket jag, herr talman, för min del yrkar bifall.

Häruti instämde herrar *Branting, Blomberg, Tengdahl, Kropp, Johansson* i Jönköping, *Nilsson* i Malmö, *Lindblad* i Göteborg, *Berg* i Göteborg, *Leksell, Carlsson* i Malmberget, *Karlsson* i Fjäl, *Lundgren* och *Lindqvist*.

Öfverläggningen var härmed slutad. I enlighet med de där- under afgifna yrkandena gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels på afslag därå och bifall i stället till den af herrar friherre Falkenberg och Starbäck afgifna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i åttonde punkten 1:o) af utskottets förevarande utlåtande n:o 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den af herrar friherre Falkenberg och Starbäck afgifna reservationen.

Omröstningen utföll med 99 ja och 91 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Ang. telegraf-
verket.
(Forts.)

Mom. 2:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Härefter föredrogs *mom. 3:o*); och yttrade därvid:

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman, mina herrar! Som af betänkandet synes, har jag beträffande denna punkt väckt en motion, som blifvit af statsutskottet afstyrkt. Motionen afser beredande af pension åt två under arbete i telegrafverkets tjänst dödade arbetares änkor. Den ene af dessa arbetare, Nyberg, omkom förliden vår vid Älfsjö station, under det han utförde arbete för telegrafverkets räkning. Telegrafstyrelsen ingick då till Kungl. Maj:t med hemställan att till hans änka få utbetala lifränta i enlighet med bestämmelserna i lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete den 5 juli 1901. Regeringen resolverade såsom svar härpå, att den icke ansåg dödsfallet ha ägt rum under sådana omständigheter, att framställningen kunde bifallas.

Innan jag vidare ingår i realitetssaken, ber jag att få göra en liten anmärkning angående regeringens behandling af föreliggande ärende. Jag kan för min del icke förstå, att det kan vara alldeles riktigt att handla på det sätt, som regeringen här gjort. Telegrafstyrelsen har för sin del ansett, att olyckshändelsen inträffat under utöfning af telegrafverkets verksamhet och att ersättning följaktligen bör enligt 1901 års lag beredas den efterlevande änkan. Men regeringen har helt enkelt resolverat, att enligt dess förmenande detta icke varit förhållandet. Nu återstår för den fatiga änkan, om lagen skall följas, icke annat än att stämma statsverket och i den blifvande rättegången göra gällande sina ersättningskraf mot staten. Vore det en enskild arbetsgifvare, som i sådant fall handlade på sätt här skett, finge han af den allmänna meningen helt säkert uppbära klander. Men så snart det gäller staten, är man van vid, att, om det sker en olyckshändelse, den skadade eller hans efterlevande har att vid domstol göra sina anspråk gällande. Jag anser, att detta icke är riktigt. Regeringen har i föreliggande fall haft andra utvägar, om den ansett fallet tvifvelaktigt, än att resolvera afslag. Regeringen har till sitt förfogande organ, genom hvilka den kunnat låta utreda saken, om den ansett telegrafstyrelsens uppfattning tvifvelaktig, och sålunda fått bestämdt fastslaget, huru det i själfva verket förhåller sig med olycksfallet.

Det var det ena fallet. Det andra gäller en arbetsförman Johansson här i Stockholm, som under arbete i telegrafverkets tjänst förliden höst råkade ut för eu olyckshändelse, hvarpå döden följde.

Ang. telegraf-
verket.
(Forts.)

Det hade därvid, enligt hvad framgår af statsverkspropositionen och som vederbörande linjedirektör ytterligare understrukt, gått till på följande sätt. På linjedirektörens särskilda order hade han per velociped begifvit sig ut till Lidingön för att undersöka följderna af ett därstädes inträffadt åkslag. Mannen i fråga kunde emellertid icke komma in till staden samma afton till följd af regnvädret, utan stannade på Lidingön öfver natten och reste in till staden per velociped följande morgon. Då inträffade olycksfallet, i det han på den slippriga vägen åkte ikull och afbröt ena armen och ena lårbenet. Han vårdades därefter på serafimerlasarettet och dog där till följd af olyckshändelsen.

Nu har det berättats en hel del historier om hans vistelse på serafimerlasarettet. Men det vill jag icke inlåta mig på, ty det hör icke hit. Hvad som emellertid hör hit, är, att han otvifvelaktigt erhållit döden vid arbete i telegrafverkets tjänst. Han hade på order rest ut till viss plats för att undersöka verkningarna af en inträffad naturtilldragelse och hade under utförande af detta uppdrag råkat ut för sådan olyckshändelse, att han däraf ljöt döden.

Både linjedirektören och linjeingenjören intyga, att dessa båda arbetare voro synnerligen plikttrogna och praktiga i utföningen af sina befattningar. Och såsom bevis härpå kan anföras hvad som allmänt säges och jag icke har något skäl att betvifla, att Johansson äfven under den tid, han vårdades på serafimerlasarettet, ledde arbetet här i Stockholm; det har berättats, att telegrafverket drog in en särskild ledning till hans bord i sjukrummet och att han sålunda från sängen har utöfvat samma arbetsledning som förut. Är detta sant — och jag har icke anledning att betvifla det, ty jag har denna uppgift från sådant håll, att dess sanningsenlighet icke kan ifrågasättas — bevisar det, att han var en af de bästa arbetare, som telegrafverket hade i sin tjänst. Det är också både generaldirektörens för telegrafstyrelsen, linjedirektörens och förste ingenjörens samstämmiga vittnesbörd om dem båda.

Nu har telegrafstyrelsen föreslagit, att dessa två arbetares efterlämnade änkor skulle få pension, och detta på skäl, som angifvas i telegrafstyrelsens underdåniga hemställan. Regeringen har funnit sig med hänsyn till konsekvenserna icke kunna bifalla denna framställning. Och statsutskottet har naturligtvis gått med härpå. Jag vill icke säga något ondt om statsutskottet. Det är tacknämligt, att utskottet prutar, och det bör utskottet göra, men det bör vara konsekvens äfven i prutningen. Det är icke riktigt att vid alla tillfällen blott se på konsekvenserna, utan man måste äfven se på billighet och rättvisa. Det är väl icke alldeles riktigt att ena gången votera miljoner utan att tänka på konsekvenserna och sedan vid andra tillfällen, då det gäller beviljande af pension åt en arbetareänka, pruta tre à fyra hundra kronor, därför att det möjligen i en framtid kan komma andra arbetareänkor, som också kunna göra anspråk på pension. Men dylika konsekvenser böra

vi icke fästa alltför stort afseende vid, utan låta billighet och rättvisa tala i fall, sådana som det föreliggande. Det är därför jag med min motion velat söka förmå Riksdagen att göra det medgifvande, som telegrafstyrelsen icke kunnat förmå regeringen att göra. Jag hoppas, att Andra Kammaren åtminstone skall låta hänsyn till billighet och rättvisa i detta fall råda och icke låta sig bestämmas af eventuella konsekvenser. Ty dessa blifva sannoligen icke värre, än att statsverket kan taga desamma.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till herr Starbäcks reservation.

Herr *Johansson* i Jönköping instämde häruti.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet grefve Hamilton: Herr talman! Med anledning af den senaste ärade talarens yttrande anser jag mig böra säga några ord. Han betecknade helt kategoriskt som en alldeles gifven sak, att regeringen i denna fråga förfarit oriktigt. Jag kan verkligen icke tro, att kammaren skulle ha den uppfattningen, och jag säger det, ehuru, såsom herrarne finna af handlingarna, den resolution, mot hvilken han särskildt vände sig, fattades, innan jag kom att beklåda den befattning jag nu innehar.

Jag har naturligtvis icke mycket att invända, om kammaren vill bifalla motionärens framställning. Jag medger mycket villigt, att här föreligga synnerligen ömmande omständigheter, och jag ber äfven få understryka, hvad den senaste talaren framhöll, att det är här fråga om tvenne synnerligen plikttrogna och särskildt i ena fallet framstående tjänstemän. Men, mina herrar, regeringen har väl icke rättighet att vid utredningen af en sådan fråga blott ställa sig på den ståndpunkten, att man uteslutande tager hänsyn till om det är synd om människorna, om det skulle vara önskvärdt och tilltala hjärtat att afhjälpa nöden. Regeringen är väl skyldig att se till, att någon konsekvens iakttages, äfven om den ärade talaren anser, att den icke bör göra det. Vill sedermera kammaren med öppna ögon för konsekvenserna, hvilka förvisso icke äro så obetydliga, likväl bevilja understödet, så har jag icke något emot det.

Jag ber emellertid få framhålla, att båda dessa tjänstemän voro i den ställning att, om det gällt dem själfva, de icke skulle fått pension. Dessutom befunno de sig äfven i den positionen, att enligt hittills gällande princip icke änkor skulle fått pension. Sådan har lämnats någon gång åt extra tjänstemän, men då endast om de under mycket lång tid tjänstgjort. Men detta är icke fallet här.

Nu säger den ärade motionären, att en annan sak borde spela in: det vore här alldeles uppenbart, att dessa personer ha rättighet att utfå ersättning enligt lagen angående olycksfallsersättning af år 1901. Det är en sak, som är mycket delikat att gifva sig in

Ang. telegraf
verket.
(Forta.)

Ang. telegraf-
verket.
(Forts.) på, ty det är en domstolsfråga, men enligt mitt förmenande förhåller det sig med ersättningsskyldigheten på rakt motsatt sätt. Det synes mig alldeles uppenbart, att dessa personer icke ha rättighet till ersättning enligt nämnda lag. Jag säger detta med all reservation, ty afgörandet af denna fråga tillkommer domstol och icke Kungl. Maj:t. 1901 års lag upptager bland andra arbetsgivare, som äro underkastade ansvarsplikt för olycksfall i arbetet, sådana arbetsgivare, som ägna sig åt utförande af elektriska ledningar, och det heter i samma paragraf, där bestämmelsen härom förekommer, att, för att olycksfallet skall gifva anledning till ersättningsskyldighet, det skall omfatta skada till följd af olycksfall, som härflyter från utöfningen af arbetsgivarens yrke. Det står för mig alldeles klart, att, då en person går från sitt arbete och tager vägen öfver ett järnvägsspår och blir öfverkörd af tåget, detta icke härflyter från utöfvandet af yrket att uppsätta telefonledningar. Det kan ifrågasättas, om han är berättigad till ersättning för skada till följd af järnvägsdrift, men detta är ju här icke tal om.

I det andra fallet är det, som vi veta, fråga om en arbetare, som for hem på velociped och åkte omkull. Af det sätt, hvarpå lagen hittills tillämpats vid svenska domstolar, tror jag otvifvelaktigt, att sådana fall icke ansetts härflyta från utöfningen af något yrke.

Det är endast och allenast på dessa skäl, som Kungl. Maj:t ansett sig icke kunna för sin del förorda dessa understöd. Och det kan icke nekas, att, om man utsträcker understödet till sådana fall, detta medför vidtgående konsekvenser. Jag säger detta på samma gång jag medgifver, att det här föreligger många behjärtansvärda omständigheter.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Då jag vill försöka försvara utskottets förslag, måste jag först säga, att jag ingalunda kan försvara detta förslag på grund af hvad Kungl. Maj:t i ärendet anfört, och det fastän utskottet på sätt och vis kommit till samma resultat. Jag må säga, att det gjorde mig godt att höra nuvarande statsrådet och chefen för civildepartementet anföra, att han icke varit med vid detta ärendes behandling inom regeringen, ty jag kan för min del icke anse det vara riktigt, att ett ärende af den art och beskaffenhet som det föreliggande får en sådan behandling, att Kungl. Maj:t så att säga på omvägar faller utslag i ett mål, som det icke tillhör Kungl. Maj:t att behandla i den ordning, hvori det förekommit. Det är en väsentlig skillnad mellan Kungl. Maj:t i statsrådet och Kungl. Maj:t i högsta domstolen, och det är till högsta domstolen, som enligt § 14 i 1901 års lag ett ärende som det ifrågavarande i sista instans skall gå. Det är därför jag anser det ytterst farligt, om Riksdagen skulle godkänna denna Kungl. Maj:ts princip. Jag vet mycket väl, att de, som ha en annan uppfattning, skola göra anmärkning mot mig för principytteri och för att jag talar om konsekvenser o. s. v.

Man vill ju här helst vädja till billighet och rättvisa och, mina herrar, äfven jag vill göra det. Men jag tror, att ett bifall till utskottets förslag i denna punkt skulle leda just härtill. Äfven om man följer den i lag utstakade vägen, skulle denna föra till billighet och rättvisa icke allenast i nu förevarande fall utan också i andra.

Jag vågar icke i likhet med Kungl. Maj:t säga, att dessa personer träffats af olyckshändelse under sådana förhållanden, att de efterlevande icke kunna anses berättigade till ersättning på sätt, som stadgas i lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete. Jag kan icke heller dela motionärens uppfattning, ty jag vet icke, om det är, som han yttrade, absolut gifvet, att de skulle vara berättigade till ersättning enligt berörda lag. Den saken bör enligt mitt förmenande i laga ordning utredas, hvarigenom man finge prejudikat i detta afseende. Äfven om de enligt min privata uppfattning borde ha ersättning enligt 1901 års lag, tror jag dock, att utskottet har mycket goda skäl för att frågan först i laga ordning må bli pröfvad, ty först därigenom kan man få prejudikat, som kan bli till nytta för framtiden. Skulle det emellertid gå dessa personer, dessa fattiga änkor och barn, emot, skulle jag redan nu vilja säga, att då vore rätta tidpunkten inne för Riksdagen att gripa in och af billighetsskäl gifva åtminstone så mycket, som berörda lag medger. Då är det tydligt, att de icke kunna nå till högre belopp än 300 kronor. Men på den grund, som här lagts dels af telegrafstyrelsen och dels genom motionärens yrkande, att understödet till den ena änkan skulle utgå med ett högre belopp, nämligen 440 kronor, tror jag knappast att det vore klokt att godkänna. Det är under förutsättningen af ett »om» man framlagt det förslaget, och genom en dylik förutsättning kan man komma hvart som helst. Om olycksfallet inträffat senare, om arbetaren fått ordinarie anställning, då hade änkan varit berättigad till en pension af 440 kronor. Men det är dessa »om», som fattas, och jag menar, att rätta vägen är att söka genom domstol få utredt, huruvida olycksfallet inträffat under sådana omständigheter, att enligt lag ersättning borde utgå, ty, som sagdt, jag vågar icke fälla något utslag, och jag anser det oriktigt, om Riksdagen skulle göra det, och jag anser äfven oriktigt, hvad Kungl. Maj:t yttrat i detta afseende. Skulle det vara så, att mot förmodan vederbörande domstol skulle komma till det resultat, att ersättningsskyldighet icke föreligger, då står det Riksdagen öppet att låta billighetsskäl göra sig gällande, och jag vill sålunda hemställa om bifall till utskottets förslag, såsom utgörande en mera fast grund att bygga på, än om man nu låter dylika billighets- och känsluskäl tala. Det kunde då hända, att nästa gång icke samma känslor gjorde sig gällande, och att man då komme till annat resultat.

När jag nu anhåller om bifall till utskottets förslag, innebär detta icke något som helst klander mot motionären, utan jag anser,

Ang. telegraf-
verket
(Forts.)

Ang. telegraf-
verket.
(Forts.) att motionen är mycket behjärtansvärd, och jag får säga, att, om man endast hade att välja på Kungl. Maj:ts förslag och motionärens, jag gifvet skulle ställt mig på motionärens sida, men då en annan utväg är öppen, hvilken jag anser vara den riktigaste att beträda, innan ett definitivt beslut fattas, så har jag kommit till det resultat, som jag nu framlagt.

Herr Starbäck: Som herrarne se, har utskottet å sidan 12 i betänkandet motiverat sitt afslag af motionen. Det heter där, att frågan, huruvida änkor Nyberg och Johansson äro ersättningsberättigade enligt lagen den 5 juli 1901, på grund af hvad därom i ärendet förekommit, synes utskottet vara af tvistig beskaffenhet o. s. v. I och med det att utskottet uttalat, att saken är af tvistig beskaffenhet, så har det enligt min mening gifvit sig ut på lagtolkning. Det lär väl icke vara möjligt att förneka den saken.

Emellertid tror jag icke, att det varit utskottets mening göra detta. Ty i detta afseende finnes ett prejudikat, om jag får använda den termen. Det inträffade nämligen förra året, att Riksdagen beviljade åt en arbetare i telegrafverket, nämligen Lars Johan Claessén, ett understöd, som betydligt öfverstiger det belopp, han enligt ifrågavarande lag skulle haft rättighet att erhålla, och detta understöd beviljade Riksdagen utan att frågan varit föremål för domstols pröfning. Nu kan det således inträffa, antingen att Kungl. Maj:t säger i sin proposition — såsom i fallet Claessén — att frågan icke är tvistig, och då skall väl utskottet och Riksdagen följa med — eller också att Kungl. Maj:t — icke i högsta domstolen, utan i regeringen — säger, att, enligt Kungl. Maj:ts mening, någon ersättning enligt denna lag icke kan komma i fråga. Då säger utskottet, att saken är tvistig och att utskottet därför icke kan vara med om att bevilja något.

Jag menar, herr talman, att det är en alldeles ny princip, som statsutskottet härmed velat införa i Riksdagens förhandlingar, och jag hemställer till Eder, mina herrar, huruvida det kan vara lämpligt att genom ett beslut i dag fastslå en sådan princip. Ty hur man än må resonera, så kommer nog särskildt af dem, som i allt vilja försöka spara med statens medel, den konsekvensen att dragas: i de fall, som komma under den ofta här åberopade lagen, bör det icke vara Riksdagen, som afgör ersättningens storlek, utan denna bör bestämmas af laga domstol. Detta är väl dock i alla fall att visa på en väg, som det kanske icke är så lämpligt att ge sig in på.

Nu säger den siste ärade talaren, att för honom är denna väg den enda riktiga. Skulle han hafva fått välja mellan Kungl. Maj:ts förslag och motionärens förslag, så hade han valt det senare, säger han. Men det finnes en tredje utväg, och denna vore den enda riktiga. Jag tillät mig emellertid i det föregående något häntyda på, att tvekan om hvad som här är det enda riktiga i allt fall bör

kunna uppstå. Låt oss nu undersöka, hur ett följande af denna väg skulle komma att taga sig ut i dessa särskilda fall. Äfven den siste ärade talaren ansåg, att dessa änkor, som det här är fråga om, hade ganska stor möjlighet att vinna en process mot telegrafstyrelsen eller mot staten eller hvem, som nu skulle blifva den svarande parten. Men hur skall det gå till för dem att vinna en sådan process? Jo, naturligtvis genom att anhängiggöra en rättegång. Nu är det lyckligtvis i dessa förevarande båda fall så, att den ena änkan hör hemma i Göteborg, där det finnes fattigadvokat, och den andra i Stockholm, hvilket samhälle också är försedt med fattigsakförare. Men det kunde mycket väl hafva inträffat, att ett sådant rättegångsbiträde icke stått dessa änkor till buds. Då hade de, till att börja med, måst gifva sig ut på språng för att få tag i ett rättegångsbiträde. Men många sådana hade nog ansett det för en vansklighets sak att åtaga sig en fråga, däri Kungl. Maj:t — om också icke i högsta domstolen — redan uttalat sin bestämda mening. Vi tänka oss emellertid, att ett rättegångsbiträde anskaffats, och hoppas, att detta biträde är ett jämförelsevis dugligt sådant. Den fattiga änkan börjar sedan processen, och denna går kanske ända upp till högsta domstolen. Detta tager väl icke så kort tid, kanske en 3 år. Under tiden är det naturligtvis så långt ifrån att hon fått någon ersättning, att i stället har denna tvifvelaktiga process medtagit alla hennes tillgångar. När omsider processen är slut, får änkan — i fall hon vinner — en ersättning, som i de två fall, hvilka här framdragits, skulle väsentligen understiga hvad Riksdagen i ett annat liknande fall beviljat förra året och hvad äfven nu är fråga om att bevilja.

I det ena af de båda nu förevarande fallen skulle änkan — änkan Nyberg — få efter 120 kronor årligen, i motionen åter begäres 300 kronor, den andra — änkan Johansson — skulle få 240 kronor årligen under viss tid, sedan mindre, när barnen blifvit äldre — här åter i motionen begäres 440 kronor. Båda skulle således fått väsentligt mindre genom att gå till domstol.

Vi antogo emellertid nyss, att änkan skulle varit nog lycklig att få tag i ett sådant rättegångsbiträde, att hon vinner processen. Nå, skall hon då vara nöjd därmed; mena statsutskottet och herr Daniel Persson, att hon skall vara nöjd med en ersättning, som är väsentligt mindre, än hvad Riksdagen förra året beviljade i ett motsvarande fall? Eller skall hon komma åter till telegrafstyrelsen och säga: nu har jag vunnit processen, var så god och visa Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t haft orätt, och bed Kungl. Maj:t lägga fram en proposition med begäran om dessa 300 och 440 kronor? Ja, förmodligen gör änkan så; telegrafstyrelsen gör en ny framställning till Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:t lägger fram saken för Riksdagen. Hur skall då Riksdagen ställa sig till detta? Ja, det beror ju på. Regeringen hade ju naturligtvis haft två utvägar, antingen att framlägga en proposition om understöd från det år,

Ang. telegraf-
verket.
(Forts.)

Ang. telegraf-
verket.
(Forts.) processen visade att änkan hade rätt, eller också att komma med en proposition om att domen skulle få verka retroaktivt, så att änkan skulle ifrån den stund, hennes mans olycksfall inträffade, få hela det belopp, hvarom fråga är.

Således, mina herrar, i fall man ser denna sak från principiell synpunkt, så är det för mig alldeles tydligt, att det är en ny och ganska farlig väg, som man här är inne på. Och se vi frågan ur det alldeles säregna fallets synpunkt, synpunkten för de fattiga änkorna, som anvisas gå den »enda rätta», men i alla händelser icke ginaste vägen för att få en slant, så synes mig, herr talman, allt tala för att bifalla den i ämnet väckta motionen, till hvilken jag därför ber att få yrka bifall.

I detta anförande instämde herrar *Byström, Kjellberg, Furst, Thylander, Pettersson* i Södertälje, *Jansson* i Edsbäcken, *Hammarström, Leksell, Janson* i Bråten, *Sehlin, Tengdahl, Branting, Warburg, Wavrinsky* i Stockholm, *Thorsson* och *Thavenius*.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman, mina herrar: Bara ett par ord, för att det icke skall blifva något missförstånd.

Jag yttrade i mitt förra anförande, att jag ansåg, det regeringen förfarit oriktigt; detta uttryck var kanske icke så lämpligt. Hvad jag menade, var att det sätt, hvarpå frågan blifvit af regeringen behandlad, måste från dessa änkors och arbetares synpunkt sedt vara oriktigt, och jag ansåg här vara ett byråkratiskt förfaringssätt, som icke var riktigt.

I det första af de här ifrågavarande fallen har telegrafstyrelsen sagt att, enligt dess förmenande, denna arbetaränka skall hafva ersättning enligt lag; den gick därför in till Kungl. Maj:t och gjorde en hemställan därom, men Kungl. Maj:t afslog densamma och säger, att enligt dess förmenande är änkan icke berättigad till dylik ersättning. Då synes mig den riktiga konsekvensen häraf bort vara den, att Kungl. Maj:t antingen återförvisat ärendet till telegrafstyrelsen, för vidare utredning, eller också genom Konungens befallningshafvande eller annan myndighet — Kungl. Maj:t har ju flere dylika organ i sin hand — begärt eu utredning för att få ersättningsskyldigheten bestämd. Men nu har man återförvisat saken till änkan själf, så att hon får kära om ersättning och sedan på detta sätt får sin rätt.

Herr Daniel Persson anser nu, att så bör ske, och att det bör skapas ett prejudikat på, att det uttalande i frågan, som nu gjorts af Kungl. Maj:t i statsrådet, i stället bort göras af Kungl. Maj:t i högsta domstolen. Tycker verkligen Andra Kammaren detta vara en väg att anvisa för en fattig änka? I Sundsvall hade vi ett liknande fall; hur länge gick det om? Jo, målet har redan pågått i fem år, och ännu har icke Kungl. Maj:t fällt sitt utslag. Anser verkligen Andra Kammaren, att den bör gå med på herr

Daniel Perssons hemställan eller tankegång i detta afseende, eller att man, för att få prejudikat i en sak, som är omtvistad, men där dock enligt mitt förmenande staten ovillkorligen bör lämna understöd, skall höra Kungl. Maj:t i högsta domstolen? För min del kan jag icke godkänna denna tankegång, och jag beklagar, om Andra Kammaren går med på något sådant, som att en fattig änka, som ju icke kan känna till alla spetsfundigheter i lagen, skall gå denna långa domstolsväg?

Aug. telegraf-
verket.
(Forts.)

Jag anser sålunda att, om man nu icke kan bestämdt efter lagens bokstaf fastslå, att staten har ovillkorlig skyldighet till understöd, man dock i fall som dessa bör låta billigheten tala.

Jag yttrade vidare i mitt förra anförande, att det enligt mitt förmenande vore solklart, att staten i dessa förevarande fall hade ersättningsskyldighet. Detta var kanhända ett litet för starkt uttryck. Jag kan dock icke vara med om den tolkning af lagen, herr statsrådet gifvit, och om hans åsikt rörande det olämpliga af att vi lekmän debattera en rättsfråga sådan som denna. När nu denna fråga i allt fall kommit fram här, så vill jag ännu en gång betona min åsikt.

I det förra af dessa fall — angående Nyberg — förhåller det sig, enligt föreliggande upplysningar, på det sättet med det olycksfall, som drabbade honom, att han skulle gå hem från sitt arbete och därför i en finka, som stod på stationen, aflämnade de verktyg och materialier, hvilka han ansåg öfverflödiga för morgondagens arbete. När han gick från denna finka, medförde han yxa och nödiga verktyg för arbetet dagen därpå, men blef strax därefter öfverkörd af ett på stationen inkörande bantåg. Jag för min del kan icke finna annat, än att telegrafstyrelsens påstående om att olycksfallet träffat honom i och för arbetet är fullkomligt riktigt, och jag hyser denna uppfattning så mycket mer, som, efter det Kungl. Maj:t i statsrådet icke godkänt styrelsens åsikt att ersättning skulle lämnas enligt lagen om ersättning för olycksfall i arbete, telegrafstyrelsen ånyo förklarar att, enligt dess förmenande, olyckshändelsen skett i telegrafverkets tjänst. I detta första fall stöder jag således min åsikt på telegrafstyrelsens nämnda hemställanden.

I det senare fallet — angående Johansson — kan jag heller icke förstå, att man kan få fram någon som helst annan tolkning än den, att olycksfallet skett under arbetet. Mannen i fråga bodde, såvidt jag kunnat finna, i Stockholm; på linjedirektörens order reste han ut till Lidingön för att undersöka linjefel, som förorsakats genom ett åkslag. Därefter reste han hem, och under denna hemfärd inträffade olyckshändelsen. Ja, sannerligen jag kan förstå, hur man kan tolka lagens anda och bokstaf vara annan än den, att detta olycksfall skall anses hafva skett i arbetet. Är det emellertid något tvifvelaktigt med ett fall, så bör väl icke statsverket vara den allra njuiggaste. Vore det fråga om någon enskild

Ang. telegraf-
verket.
(Forts.)

arbetsgifvare, så kunde det ju vara *något* fog för honom att söka undandraga sig. Här åter synes det mig icke finnas något skäl för att neka ersättning, ty, som sagdt, statsverket bör icke vara sämst i förevarande afseende.

Herr Hammarlund: Motionären har ordat så mycket om rättvisan. Ja, det är just den ståndpunkt, hvarpå statsutskottet ställt sig. Statsutskottet har velat, att här skall skipas rättvisa. Men för att få reda på hvad som i detta fall är rättvisa, bör saken först afgöras af domstol.

Herrarne finna att telegrafstyrelsen, såsom på sid. 38 i Kungl. Maj:ts proposition synes, yttrat: »Då det olycksfall, som medfört Nybergs död, måste anses föranledt af hans arbete i telegrafverkets tjänst, anser styrelsen det vara telegrafverkets plikt att bereda årligt understöd åt hans änka, hvilken icke med eget arbete och den lifförsäkring å 1,000 kronor, som hon efter sin man utfäkt, kan försörja sig och sin sjuåriga dotter från ett föregående äktenskap.» Statsrådet åter säger på sidan 40: »Johansson och Nyberg afledo till följd af olyckshändelser, hvilka emellertid icke inträffat under sådana omständigheter, att deras efterlevande kunna anses berättigade till ersättning af telegrafverket enligt lagen den 5 juli 1901.»

Det råder således olika uppfattning i denna sak emellan telegrafstyrelsen och Kungl. Maj:t. Hvem skall afgöra, hvilkendera uppfattningen är den riktiga? Jo, säga motionären och herr Starbäck, det skall Riksdagen göra, det vill säga Riksdagen skall sätta sig till domstol och säga, hvem som har rätt i sin uppfattning, telegrafstyrelsen eller Kungl. Maj:t i statsrådet.

Jag tror icke, att detta är riktigt. Om vi gå till lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete den 5 juli 1901, så säger denna i sin § 3: »Utöfvar staten eller kommun på yrkesmässigt sätt någon i § 2 omförmäld verksamhet, vare staten eller kommunen ersättningskyldig.» Och bland de verksamheter, där staten är ersättningskyldig, är äfven sådan, som gäller dessa två arbetare. Nu har telegrafstyrelsen velat gifva ersättning, under det att Kungl. Maj:t icke velat göra det. Huru skall denna tvist slitas? Jo, det heter i § 13: »Kraf om ersättning enligt denna lag skall, vid äfventyr af talans förlust, genom stämning eller genom påkallande af skiljeaftals tillämpning anhängiggöras emot arbetsgifvare inom två år.»

Arbetsgifvare är i detta fall staten. När staten nu icke gifvit någon ersättning, skall kraf således framställas inför laga domstol. Om så sker, få vi veta, hvad som är rättvisa i detta fall. Men icke kan det vara rimligt, att Riksdagen sätter sig till en domstol. Konsekvensen häraf skulle bli, att i andra likartade fall, där saken är tvistig, skulle man icke bry sig om att följalagens föreskrifter, utan man skulle söka att motionsvis få fram saken i Riksdagen.

Om nu skulle så inträffa, att, när frågan en gång blifvit lag. *Ang. telegraf-*
ligen pröfvad enligt ifrågavarande lag, domstolen skulle ställa sig *verket.*
på Kungl. Maj:ts sida och säga, att dessa änkor icke hafva någon
rätt till ersättning, komma vi till ett annat spörsmål, nämligen
det, om Riksdagen vill låta billighetsskäl tala och af den orsaken
gifva ersättning. På frågans nuvarande stadium tror jag det icke
vara riktigt, att Riksdagen ingriper.

Det är ganska obehagligt att behöfva yrka afslag på fram-
ställning om en liten pension åt ett par fattiga änkor, men en
ledamot af statsutskottet får ofta utsätta sig för sådant, som är
obehagligt. Statsutskottet måste i främsta rummet se till, att de
lagar, som finnas, följas, och det kan icke vara med om att till-
styrka åtgärder, som leda till särdeles betänkliga konsekvenser.

Jag hemställer om bifall till statsutskottets förslag.

Herr Persson i Tällberg: Motionären, herr Eriksson, har
något missuppfattat en del af mitt anförande, då han sökt göra
gällande, att jag uttalat den önskan, att målet om understöd åt
dessa änkor skulle gå ända till högsta domstolen. När jag talade
om Kungl. Maj:t i högsta domstolen, var detta endast därför, att
jag ansåg, att Kungl. Maj:t i *statsrådet* icke borde handlägga ären-
den af sådan beskaffenhet som nu ifrågavarande, och därom tror
jag både kammaren och motionären kunde vara ense med mig.
Däremot tror jag icke, att man behöfver befara, att dessa nu ifråga-
varande mål, om de en gång bli föremål för domstols pröfning,
skola komma att föras ända till högsta domstolen. Och denna min
tro grundar jag därpå, att då telegrafstyrelsen redan visat, att den
har en, enligt min uppfattning, riktig tolkning af lagens bestäm-
melser i ifrågavarande fall, det icke är antagligt, att styrelsen
kommer att besvära sig, om den af domstol blir ålagd att utgifva
ersättning.

Men jag begärde ordet icke endast för att anföras detta, utan
äfvén med anledning af herr Starbäcks yttrande, att statsutskottet
stode i begrepp att här införa en ny princip. Nej, mina herrar,
det är herr Starbäck, som här vill införa en ny princip, och det
är den, att arbetare i statens tjänst, som råka ut för olycksfall i
arbetet, äfvén när det är ovisst om arbetet hemfaller under denna
lag, skola ha ett högre ersättningsbelopp än andra arbetare.
Det är detta, som är en ny princip och som skulle komma
att införas genom herr Starbäcks tolkning af det ifrågavarande
fallet.

Statsutskottet har velat få frågan pröfvad enligt gällande lag,
och att ersättningen skall utgå efter denna lag. Och det är såle-
des icke någon ny princip alls, som utskottet velat införa, utan
det har endast velat hålla fast vid det gamla, lagenliga bruket.

Nu säger herr Starbäck, att detta skulle innebära, att man i
hvarje fall skulle ha domstols beslut om ersättningsbeloppets stor-

Ang. telegraf-
verket.
(Forts.)

lek, innan man betalar ut något. Det är icke alls fråga om den saken, då olycksfallet medfört döden. Beloppens storlek äro absolut bestämda i lagens 4 §. Och därom behöfver det således icke bli någon tvist. Det är endast då det blir fråga om skadans storlek, d. v. s. huru stor minskning arbetsförmågan undergått, som pröfning skall ske rörande ersättningsbeloppets storlek. Blir ersättningsfrågan föremål för domstols pröfning eller hänskjuten till skiljemän eller om parterna därom enas, kan man få vända sig till riksförsäkringsanstalten och erhålla dess utlåtande. I detta afseende har statsutskottet således icke förordat någon ny princip, utan endast hållit sig på det beståendes grund. Det var endast detta, jag velat säga till herr Starbäck, på det att han icke må beskylla utskottet för annat än hvad det verkligen föreslagit.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Jansson i Edsbäcken: Herr talman, mina herrar! Jag har redan instämt med herr Starbäck, men jag skall i alla fall be att få säga några ord.

Enligt mitt förmenande föreligga här särskildt ömmande omständigheter. Vi hafva hört detta af motionären, som redan angifvit det synnerligen ömmande i dessa fall. Jag skall nu endast hålla mig till det senare fallet, Johanssons. Där förhåller det sig nämligen så, att det icke råder det ringaste tvifvel om, att Johansson, i fall han lefvat till den 1 januari, blifvit antagen till ordinarie i telegrafverkets tjänst. Under sådant förhållande hade hans änka varit berättigad till denna pension. Nu dog han den 1 november till följd af skada, som han ådragit sig under utöfning af sin tjänst. Det kan icke gärna bortresoneras, att han icke ådragit sig skadan under utöfvande af sitt arbete, därför att han var på väg från detta arbete. Olyckan skedde den 9 sistlidne augusti och han vårdades på lasarettet under nära tre månader, då det befanns att benet måste amputeras, hvilket också skedde den 1 november, och enligt hvad som berättats för mig afled Johansson just på själfva operationsbordet. Hade han som sagt lefvat blott ett par månader till, så hade han — så säger telegrafstyrelsen själf — blifvit antagen till ordinarie, och då hade änkan fått pension. Jag tycker, att detta borde utgöra en maning för oss att tänka på det särskildt ömmande i dessa fall, och att ett bifall till motionen endast är en enkel gård af rättvisa.

Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Jag vill på intet vis klandra regeringen för det sätt, hvarpå den behandlat ifrågavarande änkors framställningar; icke heller vill jag framkasta något klander mot statsutskottet, därför att detsamma i dessa fall har tagit hänsyn till och handlat ur sparsamhetens synpunkt. Nu är emellertid frågan dragen under Riksdagens pröfning. Jag före-

ställer mig då, att det icke alls är lämpligt att vi hänskjuta denna så grannliga sak till pröfning af laga domstol, utan att det i stället skulle vara med Riksdagens värdighet mest öfverensstämmande, att densamma, på de starka billighetsskäl, som här onekligen föreligga, ställer sig på telegrafstyrelsens ståndpunkt och godkänner motionärens yrkande. Jag får således, herr talman, yrka bifall till motionen.

Ang. telegraf-
verket.
(Forts.)

Med herr Zetterstrand förenade sig herrar *Vahlquist, Almquist, Forssling, Juhlin, Johansson* i Öja, *Ericsson* i Alberga, *Wawrinsky* i Saltsjöbaden, *Lindley, Risberg, Anderson* i Baggböle, *Carlsson* i Malmberget, *Sundin, Olsson* i Älfdalsåsen, *Lindh* i Gäfle, *Öberg, Röing, Berg* i Göteborg, *Neiglick, Larsson* i Klagstorp och *Bosson*.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den föreliggande motionen.

Jag har den uppfattningen, att staten såsom arbetsgifvare i ett fall som detta bör i någon mån gå utöfver hvad lag stadgar.

Den, som var med, då lagen angående ersättning för skada genom olycksfall i arbetet antogs och godkändes af Riksdagen, minns nog, att denna lags gränser tilltogos ganska snäfvva, just därför att det var en ny lagstiftning och att genom densamma lades en ganska afsevärd tunga på industrien. De gränser, som då uppdrogos, voro nog snäfvare, än hvad staten skulle velat tillämpa, om staten afsett denna lag uteslutande för sina egna arbetare. Men syftet var ju, att de skador, som kunde uppkomma i arbete, icke skulle betunga det allmänna och icke den enskilde arbetaren, utan läggas på industrien.

I det första fallet, fallet Nyberg, är det klart, att den olycks-händelse han råkat ut för, drabbat honom, under det han varit i telegrafstyrelsens tjänst. Telegrafstyrelsen erkänner också, att olycksfallet måste hänföras såsom sammanhörande med hans arbete för telegrafverkets räkning.

I ett sådant fall är det förklarligt, om en enskild arbetsgifvare, kanske ekonomiskt svag, söker genom rättegång komma ifrån att utgifva hvad som enligt lag bör åläggas honom. Men är det en solid arbetsgifvare, så tror jag förvisso, att i många fall äfven den enskilde arbetsgifvaren skall draga sig för att först efter domstols åläggande utbetala den lagstadgade ersättningen. Och lika mycket eller i ännu högre grad bör detta vara fallet med staten. Jag finner det således i hög grad olämpligt, att vi skulle hänvisa detta ärende till domstol för att få statens ersättningsskyldighet konstaterad. Tvärtom synes det mig, att staten bör gå före och visa, att, där billigheten tydligt talar för bifall till en framställning om ersättning, man också bör bifalla densamma. Som sagdt, de principer, som ligga till grund för vår ersättningslagstiftning, äro tydliga och klara.

Och hvad särskildt det föreliggande fallet Nyberg beträffar,

Andra Kammarens Prot. 1908. N:o 11.

Ang. telegraf-
verket.
(Forts.)

bör det icke råda något tvifvel om att i öfverensstämmelse med dessa principer staten bör träda emellan.

Jag yrkar sålunda därför bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Larsson* i Västerås, *Matsson*, *Berggren*, *Karlsson* i Fjäl, *Enander* och *Lindblad* i Göteborg.

Herr Starbäck: Herr talman! Jag skall endast be att med några ord få klargöra hvad jag menade med en passus i mitt första anförande, som synes mig hafva något missuppfattats af min ärade vän på dalabänken.

Först och främst vill jag framställa denna fråga till honom: »Är det verkligen herr Daniel Perssons mening, att, om det går på det sättet, som statsutskottet här inaugurerat, nämligen att det blir process, det belopp, som af domstol enligt lag utdömes, skall bli hela det belopp, som skall tillfalla dessa änkor?» Svarar han ja på denna fråga, har han därmed uttalat såsom sin mening, att Riksdagen afsagt sig rätten att gifva högre pension, än lagen stadgar i ett slikt fall.

Här talas så mycket om prejudikat. Jag är ju icke juridiskt bildad och kan således icke gifva mig in på någon längre utläggning om hvad som menas med prejudikat. Men det synes mig svårt att i fråga om olycksfall få prejudikat, som gälla för alla fall, ty det är ju skiftande omständigheter nästan vid hvarje olycksfall, och huru skulle man då kunna få ett prejudikat? Nej, Riksdagen har själf gifvit ett prejudikat, och det var förra året. Då beviljade Riksdagen på regeringens framställning åt den i telegrafverkets tjänst enligt regeringens mening förolyckade arbetaren Claessén en lifränta, som med 180 kronor öfversteg det högsta belopp, som han enligt lag skulle hafva kunnat erhålla. Då ansåg statsutskottet sig icke böra hänvisa fallet till någon domstol, men nu anser statsutskottet sig böra göra detta. Det kan dock vara fara värdt, att konsekvensen blir den, att alla sådana mål måste föras under domstols handläggning. Jag tror, mina herrar, att det vore lugnast för Riksdagens Andra Kammare att följa det prejudikat, som den gaf förra året, och ingenting annat.

Jag vidhåller mitt yrkande.

I detta yttrande instämde herr *Bromée* i Billsta.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Jag anser mig skyldig att svara på herr Starbäcks till mig framställda fråga: »Är det verkligen herr Perssons i Tällberg mening, att det belopp, som domstol fastställt, skall blifva det bestämmande för alla dessa fall?»

Jag vill fästa herr Starbäcks liksom kammarens uppmärksamhet därpå, att om dessa arbetare blifvit skadade eller dödade under

själfva utöfningen af sitt arbete, så att någon tvekan icke kunde hafva uppstått, huruvida vederbörande varit berättigade till ersättning enligt 1901 års lag, så hade det varit klart, att ersättning icke utgått med högre belopp än just hvad lagen bestämmer, och det är lika gifvet, att, om det skulle blifva ett domstolsbeslut i föreliggande fall, domstolen skulle komma att döma efter gällande lag. Men det kan icke komma i fråga, att någon ovisshet om beloppets storlek skulle råda i förevarande fall, då olycksfallen medfört döden, ty i detta afseende är lagen tydlig; och det erfordras således icke en sådan pröfning som den, herr Starbäck förmodade skulle ifrågakomma.

Ang. telegraf-
verket.
(Forts.)

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Efter af herr talmannen gjorda propositioner i ämnet afslog kammaren utskottets hemställan och biföll i stället den af herr Starbäck vid detta moment afgifna reservationen.

Mom. 4:o) — 6:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid föredragning häruppå af *mom. 7:o)* begärdes ordet af:

Herr Lindhagen, som yttrade: Herr talman! Bland de nya poster, som enligt det föreliggande kungl. förslaget upptagits i aflöningsstaten, förekommer också ett ordinarie anslag till aflönande af 75 interurbantefonister och 10 vaktföreståndare. Det har anförts i den kungl. propositionen, att anledningen till detta anslag är den ökade telefontrafiken. Denna anslagsfråga fäster dock uppmärksamheten på, att man gärna skulle hafva sett, att vid sidan af detta anslag i nämnda proposition förekommit frågan om ordnande af lokaltelefonisternas ställning.

Förhållandet är, att lokaltelefonisterna fylla en ordinarie anställning, men de hafva alltjämt betraktats såsom extra tjänstemän och fått lida af den osäkerhet i sin ställning, som följer af extratjänstemannaskapet. Man har år efter år undanskjutit deras berättigade kraf, men man sade förra året, att när äntligen den stora telegrafstaten komme i hamn, skulle man på allvar taga itu med lokaltelefonisternas försummade fråga. Nu har det visserligen nyligen inträffat, att de såsom extra tjänstemän fått någon löneförbättring enligt beslut, som Kungl. Maj:t på telegrafstyrelsens hemställan härom fattat i öfverensstämmelse med den fullmakt, som Kungl. Maj:t i det afseendet fått af Riksdagen. Men det kvarstår, att de fortfarande äro extra tjänstemän och icke innehafva ordinarie anställning. Förhållandet är, att en lokaltelefonist anställs endast för 5 år i sänder. Hon får visserligen icke något som helst papper på detta, men när femårsperioden lider mot sitt slut, får

Ang. telegraf-
verket.
(Forts.)

hon en anmaning att inlämna en ansökning om afsked, och detta sker i den formen, att hon i skrifvelse till vederbörande vördsamt anhåller att blifva entledigad. Vid afskedstagandet får hon dessutom en gratifikation af 300 kronor.

Genom detta förfaringssätt kan det se ut, som om staten i detta fall icke hade något att förebrå sig. En tjänsteinnehafvare, som varit anställd i 5 år, begär vördsamt att få afsked; hon får till och med 300 kronor, och då är ju allting godt och väl. Men de tjänsteinnehafvare, som på detta sätt enligt praxis tvingas att begära afsked, göra det mycket ogärna och under de allra största bekymmer, ty dessa unga flickor anställas endast för att exploateras under sin första ungdomskraft, och sedan anser man, att man utan vidare kan kasta bort dem. De hafva under tiden icke kunnat lära annat yrke och det är mycket svårt för dem att få någon annan utkomst. Det bör väl i detta fall ordnas så, att den person, som vinner anställning i statens tjänst, också skall kunna räkna på att på grund af de färdigheter, som i tjänsten inhämtats, kunna få stå kvar i tjänsten och hafva sitt uppehälle däraf under sin återstående lifstid.

Nu säges emellertid, att dessa lokaltelefonister icke orka stå kvar längre i tjänsten än 5 år. Men detta strider till en början mot deras eget påstående. Det är en teori, som herrarne i verket hafva skapat för dessa rösträttslösa fruntimmer och som kan upprätthållas, därför att de icke hafva någon makt att ställa bakom sina fordringar. De åberopa, att det går mycket bra för sig att befordra en lokaltelefonist till interurbantefonist och att interurbantefonisterna i allmänhet tagas ur lokaltelefonisternas led. Interurbantefonisttjänsten är dock lika ansträngande och till och med mera ansträngande än en stor del af lokaltelefonisttjänsterna, nämligen de s. k. landslinjetjänsterna. Men teorien säger, att den är under alla förhållanden lindrigare, och därför kunna lokaltelefonisterna befordras till dessa platser, men de kunna icke få kvarstå såsom lokaltelefonister. Det har händt, att person, som blifvit befordrad till interurbantefonist, gått tillbaka till lokaltelefonisttjänst, därför att den funnit den förra tjänsten mera ansträngande än den senare i många fall.

Kan man sålunda ordna interurbantefonisternas anställning på ordinarie stat, bör man också kunna göra det med lokaltelefonisternas, och skulle det befinnas, att de senares tjänst i vissa fall är för ansträngande, får man naturligtvis pruta af på det mått af arbete, som man kräver af tjänstens innehafvare.

Förhållandet lär emellertid vara, att detta anses innebära ett för stort grepp i de vinstmedel, som telegrafverket aflämnar till statsverket. Men det får väl icke ifrågakomma, att ej dessa tjänsteinnehafvare skola i första hand ur telegrafverkets vinstmedel utfå aflöningen för det arbete de utföra åt verket och genom hvilket arbete dess inkomster inflyta. Vidare anses det vara så fördelak-

tigt att till lokaltelefonister ha flickor i den första ungdomsåldern; de äro pigga och ge raska svar. Men sen tycker man sig kunna undvara dem.

Detta är enligt min mening ett utsugningssystem, som icke kan vara staten värdigt. Det är också klart, att själfva tjänsten lider på att den yrkesskicklighet, som vinnes, skall gå till spillo och att man oupphörligt nödgas taga nya krafter att inöfva för ändamålet.

Nu ha lokaltelefonisterna i Stockholm gått in till vederbörande departement och begärt, att de skola få ordinarie anställning. Och de ha anvisat en utväg härför, nämligen att man åtminstone skulle göra de lokaltelefonister, som tjänstgöra vid landslinjen, till ordinarie, hvarigenom befodringsmöjligheterna skulle utvidgas, så att inom fem år de flesta skulle få befodran och bibehålla sin utkomst inom verket.

Med dessa ord har jag endast velat stryka under lokaltelefonisternas enligt min uppfattning mycket rättvisa begäran och uttala min förhoppning om, att det i hvarje händelse sker en sådan allvarlig pröfning af densamma, som verkligen sakens stora vikt för dem förtjänar, och jag tillåter mig därför, då jag ser, att den nuvarande civilministern är närvarande, hemställa till honom, huruvida icke han som gammal frihetskämpe skulle finna, att det är alldeles olämpligt att under hans styrelse finnes ett ämbetsverk, som drifver något, hvilket ganska mycket smakar af hvit slafhandel.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet grefve Hamilton: Herr talman! Jag måste bekänna, att jag ännu icke är inne i den fråga herr Lindhagen berörde, men förhållandet lär vara det, att Riksdagen för några år sedan medgaf, att lokaltelefonister, som oförvitligt tjänstgjort 5 år, skulle vid afgäendet utfå en gratifikation på 300 kronor.

Nu är det, som herr Lindhagen säger, så, att dessa lokaltelefonister, hvilka visserligen äro rösträttslösa, men ha ganska stor förmodning att göra sina önsknings hörda, infunnit sig hos mig med en petition, i hvilken de klaga icke öfver att de ej voro uppförda å ordinarie stat, utan öfver att, sedan de tjänstgjort i fem år och under denna tid ägnat sig åt sin utbildning, de icke alla bli befodrade, utan att telegrafverket måste göra en gallring: de, som bestått profvet under dessa fem år och fortfarande befunnits fullt dugliga trots det ansträngande och slitande arbetet, befodras till interurban-telefonister, de andra få däremot afsked med gratifikation.

Jag erkänner villigt, att det stundom nog kan synas hårdt, men icke får man ändå säga, att det blott är en teori, som uppställt af de manliga tjänstemännen inom telegrafverket, att mängden af dessa kvinnliga telefonister verkligen äro utslitna efter fem år. Det är ju en sak, som förtjänar att mycket noga undersökas. Sakkunniga personer ha emellertid för mig uppgifvit, att så verkligen skall vara förhållandet. Det gäller icke alla telefonister, men endel.

Ang. telegraf-
verket.
(Forts.)

Vid uppvakningen frågade jag, men lyckades icke få veta, hur stor procent befordrades till interurbantefonister. Jag hade då icke reda på att denna fråga skulle komma upp i kammaren, hvarför jag icke närmare gjorde mig underrättad. Det är blott ett par dagar sedan petitionen kom in, och den är nu remitterad till telegrafstyrelsen, och jag ber herr Lindhagen vara förvissad om att den skall ägnas all nödig uppmärksamhet.

Herr Lindhagen: Det var ett yttrande, som herr civilministern fällde, och hvilket kräver beriktigande. Han nämnde, att, såvidt han förstätt, lokaltelefonisterna icke klagat öfver att de ej fått ordinarie tjänst. Ja, få de befordran till annan befattning, som är ordinarie, så är det lika bra, och därför vilja de, att så många ordinarie tjänster, gärna af annat slag, skola inrättas, att de kunna vara säkra på att inom fem år få ordinarie tjänst. Men få de icke det, vilja de, att de tjänster de inneha skola bli ordinarie. Själfva faktum, som jag anförde, står sålunda i alla fall kvar.

Herr civilministern trodde, att man företog en gallring: de som duga få stanna, de andra få afsked eller rättare sagdt få »vördsamt hemställa om afsked». Detta är icke fullt riktigt. Lokaltelefonisterna ha i sin begäran hos vederbörande anhållit, att det icke måtte bli regel såsom hittills, att de utan vidare afskedas, sedan man sökt taga ut deras ungdomskraft, det allra bästa de ha att ge, för att sedan kastas bort som en trasa. Det är detta regelmässiga förhållande, som borde bringas ur världen genom lämpliga åtgärder i riksstaten.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Mom. 8:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Punkterna 10—18.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkterna 20—37.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Härefter föredrogs *punkten 38*, angående anslag för bidrag till anstalter för tuberkulosvård m. m.

Ang. bidrag till anstalter för tuberkulosvård m. m.

Därvid yttrade:

Herr Tengdahl: Herr talman, mina herrar! Jag medgifver, att det kan förefalla något ovanligt, att det väckes motion i en fråga, då man vet, att den varit föremål för utredning af en kungl. kommitté och att regeringen funderar på att inkomma med en framställning till Riksdagen i anledning af denna utredning. Men det är ju så, att våra regeringar under tidernas lopp ibland tagit sig ganska långa funderingar på en del saker.

Situationen i den nu föreliggande frågan var för en tid sedan följande. Tuberkuloskommittén hade redan sedan länge varit färdig med sitt förslag och landstingen hade likaledes yttrat sig i frågan, men ändå hördes ingenting af om densamma uti årets statsverksproposition. Tvärtom syntes i en del tidningar uppgift om, att regeringen möjligen ämnade ligga på saken till nästa år. I verkligheten förhöll det sig ju också på det sättet, att medicinalstyrelsen, på hvars yttrande regeringen väl närmast skulle bygga sin framställning till Riksdagen, ännu icke vid dennas början hade inkommit med detta sitt yttrande. Vid förfrågan på allra bäst underrättade håll fick man emellertid reda på, att här i själfva verket förelåg en slitning mellan två stora hygieniska frågor, hvilka rimligtvis icke borde få konkurrera med hvarandra om statsmakternas intresse. Man visste icke rätt, hvilkendera frågan skulle slungas, då man möjligen icke ansåge sig ha råd med de utgifter, som en lösning af båda frågorna skulle draga med sig.

Sådan var ställningen uti denna fråga, då herr Blomberg och jag väckte vår motion för att i vår ringa mån gifva en knuff framåt åt landets största sjukvårdsfråga. Vi äro synnerligen tacksamma för det välvilliga sätt, hvarpå utskottet upptagit motionen, men vi skulle naturligtvis ha varit ännu mer tacksamma, om vi hade kunnat få någon verklig förvissning om, att saken skulle förekomma redan vid denna riksdag. Vi hoppas emellertid, att regeringen upptager utskottets här gjorda uttalande, att något i frågan måtte göras »snarast möjligt», så att densamma verkligen kommer före vid innevarande riksdag.

Att här verkligen är fråga om landets största sjukvårdsintresse framgår af en enkel blick på de siffror, som visa, huru det är ställdt. Vi finna då, hurusom i vårt land icke mindre än 30,000 personer lida af tuberkulos och att antalet dödsfall i samma sjukdom årligen uppgår till 10,000, under det att de sjukhusplatser, som äro speciellt afsedda för tuberkulosbehandling, kunna för hela landet anslås till högst 1,000. Följden af denna knapphet med afseende å vårdmöjligheter har ju blifvit den, att om öfver hufvud taget någon som helst vård består med tuberkulos behäftade personer blifva de

*Ang. bidrag
till anstalter
för tuberkulos-
vård m. m.
(Forts.)*

inlagda på en fattigvårdsinrättning. Så tillgår ju äfven här i Stockholm. Vi ha visserligen tuberkulospaviljonger vid två af våra sjukhus, som höra under hälsovårdsnämnden, men dessutom ha vi icke mindre än 300 tuberkulossjuka inlagda på en fattigvårdsinrättning, hvilken ju visserligen skiljer sig från andra fattigvårdsinrättningar i det hänseendet, att den väsentligen är apterad till ett verkligt sjukhus, om också icke ett i alla afseenden fullt förstklassigt sådant.

Denna stora brist på vårdmöjligheter för tuberkulossjuka här i landet förefaller mig åtminstone så mycket mera upprörande, då man sammanställer den med den oftast barnsliga och hjärtlösa tuberkulosskräcken, som onödigtvis förbittrar de sjukas tillvaro, hvilken är, minst sagdt, trist nog ändå. Tydligt är ju, att frånvaron af medmänniskors sympati skall verka i hög grad nedtryckande på de tuberkulossjuka.

Allmänt bekant är ju, bland annat genom de månatligen återkommande notiserna angående beläggningen på tuberkulossanatorierna, huru svårt det är för en tuberkulossjuk att få vård. Äfven vid våra tuberkulospaviljonger här i Stockholm förekommer ofta en väntetid af 4 å 6 månader för dem, som öfver hufvud taget alls kunna komma in där. Ett stort antal kan icke alls intagas. De, som icke ha hemortsrätt här i hufvudstaden, kunna nämligen icke alls intagas, utan hänvisas till den af mig förut antydda fattigvårdsinrättningen.

Det är dessutom äfven en annan synpunkt, som härvidlag bör spela in. Sverige har för närvarande en rangplats bland nationerna med afseende å låg dödlighet. Det gäller nu för oss att försvara denna rangplats. Förhållandet är det, att vår allmänna dödlighet visserligen oupphörligt har sjunkit, men tuberkulosen har icke i motsvarande grad följt med i denna tendens — dess andel i den allmänna dödligheten snarare växer än minskas.

Det är visserligen sant, att tuberkulosfrågan har två sidor. Den ena af dessa omfattar vårdandet af de redan sjuka och den andra frågan om de förebyggande åtgärderna. Det gäller enligt min mening, för att använda ett känt uttryck, att »det ena göra och det andra icke låta». Det som nu, helst genast, bör göras är att bereda vård åt de redan sjuka. Det är detta, som jag och min medmotionär ha vågat kalla ett socialmoraliskt axiom. Hvad som icke bör underlåtas är att dagligen och stundligen inrikta sin tanke och handling på ett allmänt höjande och förbättrande af särskildt de fattigas alla lefnadsförhållanden, med afseende å bostäder, lifsmedel, löner, förhållanden på arbetsplatserna o. s. v. Statistiken visar ju nämligen oförtydligt, att tuberkulosen, äfven om den härjar i alla samhällslager, företrädesvis är en fattigmanssjukdom. Arbetet på tuberkulosens bekämpande kan därför, enligt hvad jag nu anfört, med stor fördel bedrivas på två linjer. För närvarande är ju här endast fråga om den ena linjen — den

kungl. kommittén har ju ännu icke hunnit att yttra sig om den andra.

Såsom situationen nu är, finner jag mig, herr talman, icke föranlåten att framställa något yrkande. Men jag vill uttala den förhoppningen, att regeringen efter det kraftiga och gentemot motionen tillmötesgående uttalande, som gjorts af statsutskottet, icke skall ha svårt för att synnerligen snart besluta sig för sin ställning till denna fråga och göra det på ett sådant sätt, att icke andra viktiga, till äfventyrs lika berättigade hygieniska intressen som detta behöfva åsidosättas.

Ang. bidrag
till anstalter
för tuberkulos-
vård m. m.
(Forts.)

Häruti instämde herr *Blomberg*.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet greve Hamilton: Herr talman, mina herrar! Den senaste ärade talaren betonade särskildt flera gånger, att han och hans medmotionär väckt den nu föreliggande motionen uteslutande i syfte att påskynda frågans behandling hos regeringen. Med anledning häraf ber jag att få säga några ord. Jag vill då på förhand nämna, att jag beklagar och uppriktigt beklagar, att hvad jag kommer att säga nog icke till fullo skall tillfredsställa de ärade motionärerna.

Det var icke underligt, att tuberkulosfrågan icke omnämndes i årets statsverksproposition. Då Riksdagen sammanträdde, hade nämligen ännu icke till medicinalstyrelsen inkommit alla yttranden från vederbörande i landsorten, och först helt nyligen har medicinalstyrelsens utlåtande inlämnats till regeringen. Jag hoppas att kunna anmäla detta ärende inom regeringen någon gång i början af nästa månad.

Denna fråga är, mina herrar, såsom motionären framhållit, förvisso en synnerligen angelägen och behjärtansvärd fråga. Men den är också en mycket omfattande och en i ekonomiskt hänseende och på många håll djupt ingripande fråga. Det gäller ju här att skapa en lånefond på bortåt 10 millioner kronor, hvilka skola utlånas mot mycket billig ränta. Det gäller att besluta om ett anslagsbelopp, som skulle innebära en ganska väsentlig ökning af statsutgifterna. En sådan fråga får väl icke behandlas i brådskan, äfven om den är mycket angelägen, utan den förtjänar nog att tagas i mycket noga öfvervägande. Härtill kommer ytterligare, att det utlåtande, som afgifvits af medicinalstyrelsen, innehåller många och djupt gående förslag till ändring af tuberkuloskommitténs förslag. Man måste således noga och ordentligt öfverväga och utreda alla sidor af frågan.

På samma gång, jag säger detta, ber jag de ärade motionärerna vara öfvertygade därom, att ingen kan lifligare än jag behjarta denna stora frågas vikt och att ingen kan lifligare än jag önska, att det må vara möjligt att komma till ett afgörande uti densamma så snart som möjligt.

Ang. bidrag
till anstalter
för tuberkulos-
vård m. m.
(Forts.)

Herr Tengdahl: Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för civildepartementet för de ord, han nyss yttrade. Jag vill endast framhålla, att huru invecklad denna fråga än är, får man naturligtvis icke låta utredningarna angående densamma taga en så lång tid, att vi få ens skenet emot oss, att våra finanser äro så illa skötta, att vi icke ha råd att vårda våra sjuka.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Ang. anslag
till hafskuran-
stalten å
Styrsö.

Punkten 39, angående anslag till hafskuranstalten å Styrsö.

I en inom Andra Kammaren väckt, till statsutskottets förberedande behandling remitterad motion (n:o 121) hade herr *K. G. Karlsson* i Göteborg föreslagit, att Riksdagen måtte å extra stat för år 1909 bevilja ett anslag af 10,000 kronor till bestridande af kostnaderna för vård af mindre bemedlade skrofulösa barn vid hafskuranstalten å Styrsö i Göteborgs skärgård.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Beräffande denna punkt hade emellertid reservation afgifvits af herrar *I. Wijk, P. Sörensson, grefve A. F. C:son Wachtmeister, G. Ros, E. A. G. A. Wijkander, Persson* i Tällberg, *Hammarlund, Starbäck* och *Wiklund*, hvilka hemställt, att Riksdagen i anledning af herr Karlssons förevarande motion måtte, under förutsättning att Göteborgs stad lämnade ett bidrag af lägst 15,000 kronor samt att vård å anstalten bereddes för minst 12 utom Göteborgs stad boende patienter, till bestridande af kostnaderna för vård af mindre bemedlade skrofulösa barn vid hafskuranstalten å Styrsö i Göteborgs skärgård å extra stat för år 1909 bevilja ett anslag af 10,000 kronor att utgå under de villkor i öfrigt, Kungl. Maj:t kunde pröfva lämpligt bestämma.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af:

Herr Karlsson i Göteborg, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Som kammaren möjligen erinrar sig, väckte jag jämte 20 medlemmar vid förra årets riksdag en motion af ungefär liknande lydelse som den nu föreliggande. Statsutskottet ställde sig då synnerligen välvilligt till motionen, och det uttalande, som då i statsutskottet gjordes och som utaf kamrarna accepterades, åstadkom den verkan, att styrelsen för Styrsö hafskuranstalt ansåg sig kunna med hopp om framgång gå in till Kungl. Maj:t med anhållan om ett anslag af 10,000 kronor eller samma belopp, som motionärerna förra året anhöllo om. Kungl. Maj:t hänvisade frågan till tuberkuloskommittén och medicinalstyrelsen. Då bar det inte bättre till än att båda dessa myndigheter på — åtminstone i hufvudsak — formella grunder afstyrkte, hvad styrelsen för anstalten

i fråga anhållit om. Medicinalstyrelsen anförde för sin del, att den inte ansåg, att detta bidrag borde lämnas, innan de allmänna principerna för fördelning af kostnaderna mellan staten, lands-tingen och de enskilda blifvit fastställda. Jag erkänner, att detta är ett formellt skäl, som bör tas i betraktande, men å andra sidan, mina herrar, om man tar hänsyn till den anstalt, som här är fråga om, och de kostnader, som enskilda personer under en lång följd af år nedlagt för att hålla densamma i gång, så tror jag, att staten kan vara synnerligen glad, om utgifterna i striden mot tuberkulosen i öfrigt komme att fördela sig på ett för staten så fördelaktigt sätt, som fallet är med den ifrågavarande anstalten. Som möjligtvis kammarens ledamöter behagat observera, äro vid Styrso af enskilda medel uppförda för anstaltens räkning två bygg- nader, för hvilka sammanlagda kostnaden, om man äfven medräknar jordförvärfvet, uppgår till inemot ett par hundra tusen kronor. Som jag förut antydde, har under många års förlopp genom enskilda medel upprätthållits en mycket vidtgående och omfattande verk- samhet på denna plats. Det har där vid denna anstalt under 18 år arbetats på att bekämpa den sjukdom, som här är i fråga, och icke mindre än 1,319 sjuka barn ha där fått vård och i många fall hälsa.

Ang. anslag
till hafskuran-
stalten å
Styrso.
(Forts.)

Tuberkuloskommittén har grundat sitt afstyrkande därpå, att man först i landets olika delar borde anordna vårdanstalter för sådana arter af tuberkulosjukdomar, som innebure en direkt smitto- fara. Tuberkuloskommittén har förmenat, att så icke skulle vara fallet rörande de sjukdomar, som det nu är fråga om, de skrofu- lösa. Naturligtvis vågar jag icke inlåta mig i någon debatt om den saken, men jag skall i stället be att få hänvisa till, hvad i första rummet medicinalstyrelsen yttrade rörande dessa skrofulösa sjukdomar, då det var fråga om lämnande af ett anslag till an- stalten vid Skelderviken. Då sade nämligen medicinalstyrelsen, att ändamålet med sjukvårdsanstalten vid Skelderviken vore att mottaga skrofulösa, d. v. s. *med början eller med anslag till tuber- kulos behäftade barn*. Nu vill jag hemställa till kammaren, huru- vida det icke, om man tar striden mot tuberkulosen på ett prak- tiskt sätt, är af mycket stor vikt, att man på alla de punkter, man kan, söker förekomma tuberkulosens kringsgripande. Är det icke något sent att ingripa, sedan en person är fullt behäftad med tuberkulos? Sålunda, oafsedt frågan, om de sjukdomar, som be- handlas på en anstalt som Styrso, äro direkt smittoförande eller icke, så vågar jag påstå, att kampen mot skrofulosen är på samma gång en kamp mot tuberkulosen. På detta har jag såväl medici- nalstyrelsens som — därom är jag öfvertygad — alla fackmäns på detta område intyg och vitsord.

Vidare yttrade medicinalstyrelsen då, att sträfvandena att i Sverige få till stånd tidsenliga kustsanatorier för skrofulösa barn förtjänade, enligt styrelsens åsikt, att på allt sätt uppmuntras och

Ang. anslag
till hafskuran-
stalten å
Styrsö.
(Forts.)

understödjas. Detta är ju en direkt rekommendation äfven för anstalten på Styrsö. Tuberkuloskommittén för sin del yttrade i denna fråga vid samma tillfälle, att då de skrofulösa sjukdomarna antingen vore särskilda arter af tuberkulos eller i allt fall medförde disposition för ett dylikt ondt, vore hvarje arbete, som afsåge dessa sjukdomars botande eller hämmande, att anse som ett arbete till tuberkulosens bekämpande, och därutinnan — tillade tuberkuloskommittén — ha kustsjukhusen och kustsanatorierna sedan länge i utlandet med synnerligt vackra resultat fyllt en betydelsefull uppgift.

Nu skulle man möjligtvis kunna göra den invändningen: ja, vi ha ju redan ett kustsanatorium nere vid Skelderviken. Men den, som är något inne i dessa frågor, faller det naturligtvis inte ett ögonblick in att tro, att ett sådant sanatorium är nog, icke heller blir det nog med det, som kommer att upprättas på Styrsö. Men hvad jag velat framhålla är, att då den enskilda företagsamheten och den enskilda offervilligheten ge sig sådana uttryck, som den gjort beträffande anstalten å Styrsö, så är det väl för staten lämpligt att hjälpa till. Det är säkerligen för staten ett vida billigare sätt att befördra kampen mot tuberkulosen än något annat sätt, som man gärna kan upptänka.

Såsom herrarne torde finna, har till utskottets afstyrkande utlåtande fogats en reservation, undertecknad af nio af utskottets ledamöter, och uti denna reservation, som i hufvudsak yrkar bifall till motionen, har dock gjorts ett villkor, som tryggar staten på det allra uttryckligaste sätt mot att staten skulle kunna komma att lämna något oskäligt bidrag till den ifrågakvarande anstalten.

Som jag förut nämnt, har denna anstalt hittills uppehållits af enskilda medel. Den har fonder, som uppgå till 300,000 kronor, hvaraf naturligtvis nu en stor del är nedlagd i byggnader. Anstalten åtnjuter emellertid dessutom årliga frivilliga bidrag. Under förra året t. ex. uppingo årsafgifterna till 2,346 kronor, d. v. s. de afgifter, som erlades af personer, hvilka voro medlemmar af föreningen, som upprätthöll anstalten. Dessutom lämnade enskilda gifvare till anstalten under förra året 5,400 kronor. Det är sålunda betydande belopp enskilda lämnat anstalten. Nu ha emellertid reservanterna dessutom satt upp som villkor, för att staten skulle lämna det begärda anslaget på 10,000 kronor, att Göteborgs kommun skall lämna ett årligt bidrag af 15,000 kronor. Äfvenledes ha reservanterna satt upp det villkor, att ett visst antal utom Göteborgs stad boende barn skulle vara berättigade till vård å anstalten. Jag ber att få nämna, att redan tidigare äfven sådana barn, som icke varit boende i Göteborg, fått vård på anstalten. Sålunda voro af de 80 barn, som under sommarens lopp förlidet år fingo sin vård å anstalten, åtta, som icke voro bosatta i Göteborg.

Det gäller alltså här, mina herrar, att stödja icke ett nytt

företag, icke ett företag, om hvilket man möjligen kan säga, att, om vi nu anslå dessa 10,000 kronor till detsamma, vi icke veta, hur de komma att användas. Man bör icke heller kunna säga att man icke vet, om anstalten kommer att fortsätta sin verksamhet, ty det torde väl vara tämligen klart, att den så kommer att göra. Jag menar, att man icke behöfver riskera, att en anstalt sådan som den nu ifrågavarande, hvilken åtnjuter det anseende och det understöd, som faktiskt visats densamma, icke skall komma att fortfara med sin verksamhet och fylla de uppgifter, som med densamma afses, äfven om icke stat och kommun ägnade den önskvärdt understöd. Men, mina herrar, det är nu här fråga om, att anstalten skall mera effektivt än förut fylla sin uppgift. Förut hafva där endast kunnat vårdas barn under sommarmånaderna, därför att det icke funnits några byggnader af den art, att de ha varit lämpliga som bostad under vintern. Nu har emellertid uppförts en solid praktisk byggnad, och frågan är nu endast att få tillräckliga medel för att styrelsen skall våga den utvidgning af verksamheten, som nu är påtänkt och som är afsedd att bereda vård för de sjuka äfven under vintern.

Ja, herr talman, jag skulle vilja hemställa till kammaren, huruvida man skall behöfva uppskjuta ännu ett år med att få anstalten fullt i gång. Förra året så hette det: »icke för närvarande». Nu säga statsutskottet och likaså tuberkuloskommittén och medicinalstyrelsen: »icke för närvarande». Jag vill hemställa till kammaren, om det icke kan vara skäl att så snart som möjligt bereda lämplig vård åt dessa sjuka små stackare, af hvilka många troligen kunna återfå sin hälsa, om hjälp beredes dem, medan tid är. För dem kan ett år spela stor roll och det kommer att kunna beredas dem hjälp ett år tidigare, om reservationen bifalles än hvad fallet skulle bli, om den däri gjorda framställningen afslås. Jag föreställer mig, att kammaren vill behjärta den omständigheten, ty här, om någonsin, kan man säga, att *snar hjälp är dubbel hjälp*.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Nydal, Warburg, Lindblad* i Göteborg, *Berg* i Göteborg, *Wijk, Röing, Thavenius, Canell, Lyckholm, Wavrinsky* i Stockholm, *Tengdahl, Kjellberg, Larsson* i Presstorp, *Thylander* och *Vahlquist*.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet grefve Hamilton: Herr talman, mina herrar! Med anledning af den behandling, denna fråga undergått inom statsutskottet såväl vid fjolårets riksdag som nu i år, anser jag mig skyldig lämna en förklaring, hvarför någon framställning i densamma icke nu framkommit till Riksdagen.

Detta har icke så mycket berott på tuberkuloskommitténs och

*Ang. anslag
till hafskuran-
stalten å
Styrsö.
(Forts.)*

Ang. anslag
till hafskuran-
stalten å
Styrsö.
(Forts.)

medicinalstyrelsens ställning i frågan som fastmer på den omständigheten, att jag ansett den gjorda utredningen icke vara tillräcklig. Statsutskottet afstyrkte framställningen i föl uteslutande på den grund, att det ansåg, att den ekonomiska utredningen icke vore tillräcklig, och reservanterna i år säga själfva, att utredningen icke heller nu torde vara sådan, som 1907 års Riksdag afsåg. Det fanns icke i den framställning, som gjordes förlidet år, och det finnes icke heller i den framställning, som senare inlämnades till regeringen, någon fullständig tablå öfver anstaltens driftkostnader. Det har icke heller förebragts något bevis för, att de bidrag, hvilka man sagt skulle komma att gifvas, äfven verkligen komma att bli beviljade eller redan beviljats. Det heter blott, att det är fråga om, att sådana bidrag skola komma att gifvas.

Det torde vara lätt förklarligt, att, särskildt med hänsyn till hvad fjolårets Riksdag uttalade beträffande denna fråga, jag icke kunnat tillstyrka, att en proposition, uppgjord på den förefintliga utredningen, framlades för Riksdagen. I stället har jag aflåtit en skrivelse till Konungens befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län med anhållan, att den anmärkta bristen i utredningen måtte kompletteras. Något svar därpå har ännu icke ingått, möjligen beroende därpå, att tiden icke medgifvit detta.

Nu säga reservanterna, att de anse, att, då styrelsen förklarar sig beredd att anskaffa öfriga behöfliga medel för driftkostnaderna, om staten tillskjuter 10,000 kronor årligen, detta är af sådan betydelse för bedömande af den verkan, det begärda anslaget skulle komma att utöfva å föreningens ekonomi, att Riksdagen icke behöfver hålla så synnerligen strängt på den fordrade utredningen. Ja, jag är också för min personliga del öfvertygad om, att med hänsyn såväl till det behjärtansvärda ändamålet som till den kommun och de personer, som tagit hand om denna anstalt, ingen tvekan finnes om, att, äfven ifall Riksdagen icke bifaller motionen, icke tillräckligt med medel för fortsättande af anstaltens verksamhet i alla händelser skola komma att anskaffas.

Jag har blott velat förklara detta, och jag tror, att kammaren skall gifva mig rätt i, att som frågan förelåg, kunde icke rimligtvis proposition rörande densamma aflåtas till Riksdagen.

Herr Karlsson i Göteborg: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för civildepartementet för särskildt den senare vändningen i hans anförande. Det har icke varit min mening i något afseende att klandra herr civilministern för att icke förslag framkommit, men jag ber att ytterligare få betona, att, om man än kan säga, att den ekonomiska utredningen icke i hvarje stycke varit sådan, som man kunnat önska, detta i viss mån berott därpå, att anstalten hittills upprättshållits uteslutande genom frivilliga gåfvor. Det är förstås litet svårt att säga: dessa komma oupphörligt att inflyta till liknande belopp äfven för framtiden.

Jag upprepar, hvad jag sade förut, att genom de villkor, som reservanterna fäst vid dessa förslag, nämligen att Göteborgs kommun skulle förbinda sig att, i händelse Riksdagen beviljar dessa 10,000 kronor, lämna 15,000 kronor, man har beredt säkerhet dels för att anstalten skall komma att fylla sin uppgift och dels för att kommunen ingalunda får några oberättigade förmåner eller, rättare sagdt, att denna anstalt ingalunda får större förmåner på statens bekostnad än hvad liknande anstalter på andra orter komma att få.

*Ang. anslag
till hafskuran-
stalten å
Styrsö.
(Forts.)*

Herr Wawrinsky i Saltsjöbaden: Herr talman! Jag hoppas, att ingen i denna kammare har den uppfattningen, att jag icke skulle ifrå för, att anslaget till en så nyttig anstalt som Styrsöanstalten måtte af Riksdagen beviljas. Men fastän jag hyser en sådan uppfattning, är jag likväl tveksam i föreliggande fråga. Jag fruktar nämligen, att de ärade motionärerna i detta fall gjort Styrsöanstalt en så kallad björntjänst med sitt förslag.

Tuberkuloskommittén har, som vi veta, afstyrkt, att några underhållsmedel skulle af staten anslås till kustsanatorierna vid Skelderviken och Styrsö på skäl, som de ärade motionärerna framhållit, och medicinalstyrelsen yttrade förra gången, denna fråga var före, såsom nyss nämndes, att styrelsen af formella skäl ansåg, att frågan ännu icke borde af Kungl. Maj:t afgöras. Det ansågs nämligen, att utredning icke fanns rörande dels behovet af ett anslag, dels de principer, enligt hvilka i allmänhet anslagen för tuberkulosvård skulle utgå. Det har nu också visat sig vid den utredning, som skett på grund af den stora fråga, som tuberkuloskommittén förehåft, att de anslag, som begärts af Styrsösanatoriet, icke stämma med den summa, som i allmänhet skulle utgå vid bestridandet af tuberkulosvård.

Jag vill i detta sammanhang framhålla, att medicinalstyrelsen i det yttrande, som nyligen afgifvits till Kungl. Maj:t rörande tuberkuloskommitténs förslag, uttalar bland annat följande: »Erfarenheten från kustsanatorier, som numera finnas i nästan alla civiliserade länder, är också synnerligen uppmuntrande, i det att städse en mycket stor del af de unga patienterna utgå fullt återställda, hvilket icke på långt när i samma mån är händelsen med de speciella tuberkulossjukhusen. Kustsjukhusen förtjäna därför i minst lika hög grad som tuberkulossjukhusen det allmännas stöd.»

Jag tror, att däraf borde framgå, att medicinalstyrelsen icke på något sätt ställt sig i princip afvisande till hvad här föreslagits; saken har endast varit, att styrelsen icke förut kunnat anföras enligt hvilka principer detta anslag skulle utgå. Sedan förslag i den saken numera framställts, visar det sig, att det anslag af 10,000 kronor, som Styrsöanstaltens styrelse tillstyrkt och som motionärerna begära, skulle enligt medicinalstyrelsens förslag komma att höjas två och en half gång eller till omkring 25,000 kronor, för så vidt samma principer skulle tillämpas vid understöd åt kust-

Ang. anslag
till hafskuran-
stalten å
Styrsö.
(Forts.)

sanatoriet som vid understöd åt tuberkulossjukhusen. Det har äfvenledes visat sig, att vissa villkor enligt medicinalstyrelsens och tuberkuloskommitténs mening borde fästas vid understöds beviljande åt tuberkulosanstalterna. Sådana villkor äro icke omnämnda i det förslag, som framställts af motionärerna; de begära endast ett extra anslag utan villkor å 10,000 kronor. När den stora frågan kommer att afgöras senast, som vi hoppas, vid nästa års riksdag, då kan man icke veta, om detta anslag skall kunna höjas till motsvarande belopp, som beviljas för andra tuberkulossjukhus. Men hvad vi veta är, att styrelsen för Styrsösanatoriet säger: vi behöfva icke mera än 10,000 kronor — och sannolikt är nog icke, att Riksdagen under sådana förhållanden skall bevilja några 25,000 kronor, så att Styrsö erhåller samma anslag som öfriga tuberkulosanstalter.

Jag är, som herrarne förstå, icke det minsta emot, att det föreslagna anslaget beviljas, för så vidt det icke hindrar, att det högre anslag, som jag tror är nödvändigt för att hålla anstalten i stånd, kommer att framdeles beviljas. Kunde jag vara förvissad om, att Riksdagen nästa år icke blott beviljade 10,000 kronor utan den högre summa, som för öfrigt anslås till tuberkulosanstalterna, så skulle jag tillstyrka motionärernas förslag. Men då jag alls icke är förvissad härom, så ställer jag mig, som sagdt, tveksam. Jag kommer i alla händelser icke att yrka afslag, men har ansett mig böra uttala de betänkligheter, som jag hyser rörande följderna af ett bifall till denna motion.

Herr Sjö: Herr talman, mina herrar! Då kammaren i närmast föregående punkt behandlade ett par motionärers framställning om anslag till tuberkulossjukvårdens uppehållande vid våra sanatorier, så togo dessa de skäl för goda, som statsutskottet anfört mot anslag, under förhoppning att de sedermera, efter det en välordnad sjukvård blifvit införd vid dessa sanatorier, skulle få, hvad de önskade. Jag hade sannerligen trott, att den ärade motionären äfven i nu föreliggande fråga skulle handla på samma sätt, och detta desto mera, som icke allenast den s. k. tuberkuloskommittén utan också medicinalstyrelsen, ja, hvarför icke säga Kungl. Maj:t, ha afstyrkt denna framställning. Under sådana förhållanden är det icke att undra på, att statsutskottet icke kunnat vara med om att bifalla en enskild motionärs förslag i detta hänseende. Gifvetvis vill hvar och en anstalt och förening af det slag, som det här är fråga om, ha det understöd, som de kunna få icke allenast af statsmyndigheter, utan äfven af landsting och enskilda personer. Och när de det vilja, synes det mig verkligen, som om man lämpligen borde ge sig tid att invänta det förslag, som från Kungl. Maj:t väntas framkomma; och vi hörde nyss herr statsrådet och chefen för civildepartementet yttra, att det icke skulle dröja länge, förrän detta förslag kommer till Riksdagen. Hvarför

skola vi då gå ärendena i förväg, hvarigenom vi blott bringa oreda i hithörande förhållanden?

Hvad nu beträffar denna vårdanstalt Styrso, se vi, att det är en förening, som satt sig i spetsen för densamma och icke allenast uppfört sjukhusbyggnader utan äfven inköpt jord, så att man skall hafva tillräckligt både i det ena och andra fallet, samt dessutom gått i författning om att ställa medel till förfogande för driften fortsättning vid denna anstalt. Motionären yttrar själf, att, därest staten tillskjuter 10,000 kronor årligen, man är beredd att nu vidtaga mått och steg för utvidgande af driften. Vi se äfven af motiveringen till motionärens framställning, att föreningen har ganska stora fonder. Den har en på 100,000 kronor, som skall användas för driften, vidare föreningsafgifter, som gå upp till ett par tusen kronor, hvarjämte en enskild person under en följd af år bidragit med 1,000 kronor årligen. Dessutom meddelar motionären, att det är ifrågasatt, att Göteborgs stad skall bidra med 15,000 kronor årligen, en summa, som troligen blir beviljad.

Nu anse reservanterna, att, därest staten lämnade 10,000 kronor årligen, man skulle vara villig att intaga 12 stycken skrofulösa barn från andra landsdelar. Ja, det är godt och väl, om så är, men om denna förening, som består af rika, gifmilda och goda människor och som verkligen har förmåga och kraft att ännu ett år upprätthålla driften där, också gjorde detta under den första tiden, och det befundes, att dess arbete ginge i rätt riktning, såsom litet hvar skulle önska att det gjorde, då är jag förvissad om, att äfven denna anstalt skall få del af det statsanslag, som är afsedt att utgå till tuberkulosanstalterna.

Det är, herr talman, af dessa skäl, som jag icke kunnat understödja reservanternas förslag, utan har slutit mig till utskottets hemställan, och på samma gång har jag velat uttala mig för, att den utredning, som man önskat och som man fått löfte om, måtte komma till stånd.

Herr talman, med stöd af hvad jag nu haft äran anföra ber jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Hvad beträffar den senaste talarens jämförelse mellan den motion, som är afgifven af herrar Tengdahl och Blomberg, å ena sidan, och den föreliggande å andra, så är det dock den skillnaden, att det i senare fallet är fråga om en anstalt, som redan trädt i verksamhet och som det gäller att understödja, så att verksamheten kan fortfara, och därför tror jag, att Riksdagen gjorde mycket väl i om detta jämförelsevis lilla understöd beviljades, som här är ifrågasatt. Nu har visserligen herr Wawrinsky, som ju är fackman på området, yttrat, att han fruktade, att motionären skulle göra denna anstalt en s. k.

Ang. anslag
till hafskuran-
stalten å
Styrsö.
(Forts.)

björntjänst, ty han trodde, att den icke skulle kunna bedrifva sin verksamhet med det ringa anslag, som här är föreslaget. Jag vill icke bestrida, att det icke är mycket möjligt, att han har rätt i det afseendet. Men då enskilda mecenater, om jag så må uttrycka mig, förbundit sig att, därest Riksdagen beviljar 10,000 kronor, upprätthålla denna verksamhet, och då jag är tämligen viss om att det ifrågasatta anslaget från Göteborgs stad beviljas, så är det för mig ett ytterligare skäl att taga fasta på detta förslag för att med detta ringa anslag af 10,000 kronor få verksamheten att fortsätta, och jag är fast öfvertygad om att man icke lär komma ifrån saken på något billigare sätt.

Hvad det beträffar, att den frågan icke skulle vara tillräckligt utredd, huruledes kostnaderna skola fördelas mellan landsting o. s. v., såsom medicinalstyrelsen har anfört, må det så vara. Men hurudan utredningen än kommer att bli, lär dock, såsom vi hörde af en fackman, staten icke komma ifrån saken på billigare sätt än hvad motionärerna föreslagit, och jag skulle anse det vara en ren olycka, om denna anstalt skulle nödgas nedlägga sin välsignelsebringande verksamhet därför, att vi ännu icke fått klart för oss, hur denna fråga i hela sin vidd skall komma att utredas, och hur anslagen skola komma att utgå från det ena och det andra hållet.

Hvad beträffar den ekonomiska utredning, som saknades vid förliden Riksdags behandling af denna fråga, förelåg icke heller den utredningen, då ärendet denna gång behandlades inom utskottet, men jag har denna utredning nu här i min hand, och däraf framgå tydligt anstaltens såväl tillgångar som utgifter. Och för min del finner jag nu denna utredning fullt tillfredsställande. Men äfven om icke så skulle vara, ha reservanterna genom det förslag, som föreligger, dock sökt skaffa de garantier, som anses oundgängligen nödvändiga för anslaget beviljande, och dessa bestå däri, att medlen beviljas under förutsättning, att Göteborgs stad lämnar lägst 15,000 kronor som bidrag, och att ett antal af minst 12 patienter, boende utom Göteborg, må erhålla vård å anstalten.

Då jag sålunda tror, att det skulle lända till stor välsignelse, om Riksdagen med detta jämförelsevis ringa anslag skulle understödja anstalten, så att verksamheten ostördt och i vidsträcktare omfattning än förut kan fortsättas, ber jag att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Med herr Persson i Tällberg förenade sig herrar *Starbäck* och *Hammarlund*.

Härmed var öfverläggningen slutad. Därunder hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan och dels att kammaren måtte med afslag å berörda hemställan bifalla den af herr I. Wijk med flera vid punkten afgifna reservationen. Herr talmannen, som nu till proposition upptog dessa yrkanden, fann förstnämnda yrkande

vara med öfvervägande ja godkändt, men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Ang. anslag till hafskuranstalten å Styraö.

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i 39:e punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den af herr I. Wijk med flere vid punkten afgifna reservationen.

Voteringen utvisade 77 ja men 106 nej; och hade kammaren alltså med afslag å utskottets hemställan bifallit den af herr I. Wijk med flere vid punkten afgifna reservationen.

Punkten 40.

Ang. understöd till kuranstalten Sans Souci.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1909 bevilja ett anslag af 7,000 kronor att utgå till kuranstalten Sans Souci invid Uppsala på villkor, som af Kungl. Maj:t kunde prövas lämpliga.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning måtte på det sätt af Riksdagen bifallas, att Riksdagen medgäfvade, att under de villkor, som af Kungl. Maj:t prövades lämpliga, måtte, såsom understöd för år 1909 åt kuranstalten Sans Souci, utgå af de till främjande af nykterhet och motarbetande af dryckenskapens följder afsatta, hos statskontoret innestående medel ett belopp af 7,000 kronor.

Sedan utskottets hemställan upplästs, lämnades ordet på begäran till

Herr Kvarnzelius, som yttrade: Herr talman! Jag skall be att få yrka yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändradt. Som herrarne torde finna, har Kungl. Maj:t föreslagit, att till denna anstalt skulle anvisas ett *extra anslag* af 7,000 kronor. Statsutskottet har emellertid icke velat, att understödet på det sättet skulle utgå, utan har i stället föreslagit, att Riksdagen skulle medgifva, att ett belopp af 7,000 kronor skulle utgå af de brännvins-

Ang. understöd till kuranstalten Sans Souci. medel, som enligt 1905 års Riksdags beslut skola afsättas till nykterhetens befrämjande och till motarbetande af dryckenskapens följder.
(Forts.)

Som herrarne finna, har detta anslag förut utgått med ett belopp af 4,000 kronor. Emellertid har Kungl. Maj:t i år, på framställning af styrelsen för kuranstalten Sans Souci, föreslagit en höjning af anslaget; och denna höjning har ju utskottet tillstyrkt. I det afseendet har man ju endast att uttala sitt erkännande såväl till regeringen, för den välvilja hvarmed den tillmötesgått framställningen, som ock till statsutskottet, därför att det velat bevilja hvad Kungl. Maj:t föreslagit. Jag har emellertid den uppfattningen, att det vore oklokt att redan nu besluta om användningen af den procent af brännvinsförsäljningsmedlen, som år 1909 första gången skall disponeras. Trots det att statskontoret, som haft att yttra sig öfver denna framställning, hemställt, att understödet för år 1909 åt kuranstalten Sans Souci måtte utgå af de till främjande af nykterhet och motarbetande af dryckenskapens följder afsatta, hos statskontoret innestående medel, så har Kungl. Maj:t ändock ansett sig icke böra förorda, att medlen skola på det sättet anvisas. Motiven för denna Kungl. Maj:ts uppfattning finnas angifna å sid. 151 i den kungl. propositionen, där det bland annat heter: »Emellertid kan sådan afsättning icke äga rum förrän i april eller maj 1909, och synes det mig olämpligt att, innan känt är, till hvilket belopp berörda medel komma att uppgå, och en gemensam plan för desamma fördelning således kan framläggas, disponera någon del af desamma.» I detta fall är jag af samma mening som Kungl. Ma:jt.

Det är visserligen sant, att statsutskottet redan år 1906 kastat kärvånliga blickar på de här medlen och redan då velat slå fast, huru de skola disponeras. Emellertid har det ju vid det tillfället och äfven vid föregående riksdag icke haft någon egentlig betydelse, hvad statsutskottet i det afseendet yttrat; utan hafva dess uttalanden kunnat anses vara af mera platonisk art. Först i år skall statsutskottets yttrande hafva någon reell betydelse. Jag tror dock, att det skulle vara Riksdagen värdigare att icke ha fullt så brådt att bestämma, huru med denna brännvinsmedelsprocent skall förfaras. Det var nog icke Riksdagens mening, då Riksdagen beslöt anvisandet af denna procent af brännvinsförsäljningsmedlen, att anslag, som förut utgått af statsmedel, hädanefter skulle tagas ur brännvinsmedlen; utan nog var den meningen öfvervägande, att denna procent företrädesvis skulle användas för *nya* ändamål och sålunda ytterligare befrämja de syften, som med nämnda passus i 25 § i brännvinsförsäljningsförordningen afses.

Den, som var med vid Riksdagen år 1905, minns nog, hur det förhöll sig med tillkomsten af denna procent. Det var då fråga om en reglering af brännvinsförsäljningsmedlen, och det gällde att taga ifrån städerna en del af den inkomst, som de hade af brännvinshandteringen. För att då vara förvissadt att i denna sak få nykterhetsvännernas understöd, kom det särskilda utskott, som hade

frågan om hand, med den finurliga kombinationen att anvisa en del af medlen äfven till nykterhetsändamål; och sattes detta i första rummet. Men så tillades: »och för undanröjande af de följder, som dryckenskapen för med sig». Hvad nykterhetsfolket här i landet emellertid företrädesvis fäste sig vid, det var den första delen af formuleringen, och man tänkte sig nog då, att de anslag, som förut åtnjutits, skulle få bibehållas, och att man sålunda genom den nya bestämmelsen skulle få ökad understöd för nykterhetsverksamheten. Jag tror också, att det icke kan förnekas, att ökad understöd åt nykterhetsverksamheten från statens sida väl behöfves, ty det understöd, som staten hittills lämnat för den rena nykterhetsverksamheten, är alldeles för litet.

Det anslag, som här är i fråga, är, kan man säga, icke afsedt för något nykterhetsändamål i vanlig mening. Det är ju närmast afsedt för en hälsovårdsangelägenhet, såsom framgår såväl af det sammanhang, hvori det förekommer i den kungl. propositionen, som äfven däraf att medicinalstyrelsen fått yttra sig i ärendet.

En procent af brännvinsförsäljningsmedlen är sannerligen icke någon så stor summa, att man icke skulle kunna hafva befogad anledning att kräfvä, att hela denna procent skall uteslutande få användas för nykterhetsändamål; och ser man på hvad de olika nykterhetsorganisationerna själfva få utgifva för att gagna och främja nykterhetssaken, så framstår detta ännu klarare. Sålunda utbetalar t. ex. den nykterhetsorganisation, som jag tillhör, öfver 250,000 kronor årligen för nykterhetens befrämjande, och andra nykterhetsorganisationer betala ut belopp af motsvarande omfattning. Om då staten, till hvars gagn och nytta nykterhetsverksamheten ju i allra främsta rummet syftar, skulle lämna lika stort bidrag till denna verksamhet, som de organiserade nykterhetsvännerna göra, så synes det mig verkligen vara ganska rimligt, och det synes mig därför riktigast, att Kungl. Maj:t bör hafva fullständigt fria händer år 1909, då Kungl. Maj:t går att för första gången disponera öfver denna procent af brännvinsförsäljningsmedlen.

Af dessa skäl, herr talman, är det, som jag nu anhåller att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag och afslag å utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Eriksson* i Älgered, *Nordin*, *Karlsson* i Fjäl, *Hammarström*, *Eriksson* i Grängesberg, *Matsson*, *Berg* i Göteborg, *Hörnstén*, *Lundström*, *Thavenius* och *Thylander*.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! För min del fäster jag icke hufvudvikten vid, af hvilka medel detta anslag skall utgå; utan hufvudvikten lägger jag därvid, att anslaget måtte blifva beviljadt. Det fanns en tid, då jag stod som ensam reservant till förmån för anslag till den verksamhet, som här afses. Nu hafva vi kommit så långt, att vi äro tämligen eniga om att anslag bör utgå till

Ang. understöd
till kuranstäl-
ten Dans Souci.
(Forts.)

motarbetande af dryckenskapens följder, och att vi blott disputera om af hvilka medel anslaget skall tagas.

Den föregående talaren har sagt, att nykterhetsvännerna hafva lagt mera vikt vid den första afdelningen af 25 § uti gällande brännvinsförsäljningsförordning än vid den sista afdelningen; men det står dock i förordningen, att medlen skola användas till främjande af nykterhet och motarbetande af dryckenskapens följder. Det kan således icke förnekas, att utskottet ställt sig på fullt laglig grund, då utskottet förordat, att medlen skola utgå af den s. k. brännvinsprocenten. Anledningen, att jag anslutit mig till utskottets förslag i detta afseende, är emellertid den, att jag ansåg det vara af stor vikt, att utskottet kunde komma med ett enigt utlåtande.

Det är visserligen sant, såsom den siste ärade talaren anförde, att statsutskottet två gånger uttalat sig i den riktningen, att anslaget borde utgå af den s. k. brännvinsprocenten; men då dessa brännvinsmedel icke blifva disponibla förrän år 1909, så har Kungl. Maj:t icke kunnat förorda, att anslaget skulle utgå af brännvinsprocenten. Emellertid, skulle så vara att kammaren skulle finna, att den bättre skulle befrämja nykterheten genom att bifalla Kungl. Maj:ts förslag, så har jag naturligtvis därtinnan ingen erinran att göra; men i så fall komma vi dock uti den situationen, att vi måste noga pröfva, huruvida gemensam votering i förevarande fall kan äga rum, då Första Kammaren redan fattat sitt beslut i enlighet med utskottets förslag. Det finnes visserligen personer, som anse tydligt och klart, att gemensam votering kan anställas, men jag har också talat vid personer, som anses för fackmän på detta område, och som hysa en annan uppfattning. Jag har då ansett det bättre att taga det säkra för det osäkra och sålunda undvika en eventuell konflikt. Huru som helst, hufvudsaken är, att vi bevilja medlen; och då utskottet har den meningen, att de böra utgå af de till främjande af nykterhet och motarbetande af dryckenskapens följder afsatta, hos statskontoret innestående medel, så har jag intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan.

Vi hafva nyss haft en nykterhetskongress samlad här i Stockholm. Det utskott inom kongressen, som behandlade frågan om brännvinsprocentens användning, förordade utan reservation, att brännvinsprocenten borde användas så som af 1905 års Riksdags särskilda utskott föreslagits, d. v. s. i främsta hand till den dryckenskapen förebyggande verksamhet, som ligger i en väl ordnad nykterhetsundervisning, och därjämte till undanröjande af dryckenskapens följder, exempelvis genom understöd åt hem för alkoholister. Detta var kongressutskottets förslag; men på herr Kvarnzellii framställning fattade kongressen ett annat beslut, nämligen att i första momentet af utskottets utlåtande endast skulle inflyta ett önskemål om att brännvinsprocenten borde användas endast till undervisnings- och upplysningsarbetet.

I alla fall finna vi, att mycket varma nykterhetsvänner — *Ang. understöd till kuranstalten Sans Souci.* (Forts).
 och till dem räknar jag mig själf — hysa den uppfattningen, att äfven det är en god nykterhetsverksamhet att söka upprätta de stackare, som fallit offer för dryckenskapen.

Jag anhåller, som sagdt, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Byström: Herr talman! Jag vill ej yttra mig om frågan, hvarifrån dessa medel skola tagas; om de skola tagas i förskott på de s. k. brännvinsmedlen, eller om de skola anskaffas på sätt statsrådet föreslagit. Jag kunde förstås i detta fall lika gärna gå med på statsrådets förslag. Anledningen, hvarför jag begärde ordet, var den, att jag ville säga, att den åskådningen, som en föregående talare gifvit uttryck åt, icke är allenarådande bland nykterhetsvännerna här i landet, att, om man anslår medel till alkoholistasyer, man icke kan anses gagna ett nykterhetsändamål. Jag är en bland dem, som vilja främja nykterheten genom att undervisa folket. Jag önskar äfven söka bidraga till att bibringa lärarne i skolorna nykterhetsundervisning för att de i sin tur må undervisa barnen. Men jag anser ock, att man måste tolka den del af § 25 i förordningen angående försäljning af brännvin, som talar om främjandet af nykterheten och motverkande af dryckenskapens följder, så, att man bör anses främja nykterhetsändamålet äfven då man understödjer alkoholistasylerna. Jag menar, att det ena bör man göra och det andra icke låta. I båda fallen anser jag det vara nykterhetsändamål, som främjas. Skulle man säga, att det här gäller en slags sjukvårdsfråga, då det är fråga om alkoholisthem, så kunde man lika gärna säga, att nykterhetsundervisningen är en läro- eller läroverksfråga och sålunda ej bör upptaga deras uppmärksamhet, som vilja främja speciellt nykterhetsändamål. Jag menar, att båda sakerna måste räknas för nykterhetsändamål. Denna uppfattning stöddes ock af 1905 års särskilda utskotts motivering för innehållet i nyssnämnda lagparagraf.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag skall be att få rätta ett misstag, som jag begick förra gången jag hade ordet. Jag sade, att det särskilda utskottet hade hittat på det där med brännvinsprocenten. Det var ett misstag. Det var på grund af framställning från enskilda motionärer, som saken bragtes å bane. Men utskottet vidtog den förändring af hvad som föreslagits, att då motionärerna förordat en procent för främjande af nykterhetsverksamheten, så förordade utskottet i stället, att den skulle användas till »nykterhetens främjande och bekämpande af dryckenskapens följder». Det blef emellertid sålunda här — som alltid, då det gäller att kompromissa i utskott — en försämring.

Då herr Daniel Persson funnit lämpligt att här redogöra för på hvad sätt förbudskongressens uttalande i denna fråga kom till

N:o 11.

Ang. understöd till kuranstalten Sans Souci. (Forts.) stånd, så kan jag få komplettera denna hans redogörelse med den upplysningen, att trots det att det utskott, som där haft att förbereda detta ärende, om brännvinsprocentens användande, förordade ett uttalande af samma innebörd som det, för hvilket herr Persson i dag har gjort sig till tolk, så inträffade dock det, att förbuds-kongressen så godt som enhälligt — eller med alla röster utom en — beslöt uttala sig för att denna procent *helt och hållet* bör anvisas till nykterhetsverksamhetens främjande.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, samt herr talmannen framställt propositioner å de därunder gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 41—45.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Ang. anslag till Svenska turistföreningen.

Härefter föredrogs *punkten 46*, angående anslag till Svenska turistföreningen; och yttrade därvid:

Herr Thavenius: Herr talman! Utskottet har vid behandling af den föreliggande motionen icke kunnat förneka, att Svenska turistföreningen i sin gagnande verksamhet kan vara förtjänt af att, på sätt nu ifrågasatts, erhålla något understöd af statsmedel, men har utskottet icke kunnat tillstyrka densamma på grund af bristande utredning, och motionärerna måste beklaga, att denna utredning i motionen är ofullständig. Jag ber nu emellertid att få taga Kammarens uppmärksamhet i anspråk för att något klargöra såväl föreningens verksamhet och nuvarande ekonomiska ställning som äfven det inflytande, det begärda anslaget skulle kunna utöfva på hela föreningens fortsatta verksamhet såväl inom som utom vårt land.

Svenska turistföreningen, som är en enskild förening utan andra medel än dess ledamöters årsavgifter, har under sitt snart 25-åriga bestånd utträttat ofantligt mycket för väckande af kärlek till fosterlandet genom att lära landets egna barn att känna detsamma.

Den har genom sina hittills utgifna 24 årsskrifter, 15 resehandböcker, 40 broschyrer och 10 kartor skildrat nästan hela landet i ord och bild. Särskildt vill jag härmed fästa uppmärksamheten vid föreningens årsbok, som så tilltalande målar vårt lands storslagna naturscenerier och leende trakter. Hur många har icke denna bok lockat ut för att lära känna sitt land och folk! Den sprides i mer än 40,000 exemplar och är en alltid efterlängtd och välkommen gäst.

Föreningen har vidare genom att under en lång följd af år utdela stipendier för skolvandringar verksamt bidragit till att

landets läroverks-, seminarii- och folkskoleungdom lärt känna hembygden; den har genom sina 850 ettöres geografiska bilder och sina skioptikonbilder lämnat det yppersta material för åskådningsundervisning i kunskap om Sverige; den har genom massor af i utlandet spridda broschyrer och i utländska tidningar och tidskrifter offentliggjorda artiklar spridit kunskapen om Sverige utomlands. Och slutligen har den genom byggnader och väganläggningar i otillgängliga fjälltrakter gjort Sveriges skatter af naturskönhet tillgängliga för landets barn och riktat deras håg på att hemma söka, hvad de förut gingo till Schweiz eller Norge att finna. Betydelsen häraf ur fosterländsk synpunkt torde vara klar. På byggnader och väganläggningar, båtar — som ingalunda varit afsedda för eller begagnade af endast dess medlemmar, utan af alla och en hvar — har föreningen ensamt under de senaste tio åren offrat:

*Ang. anslag
till Svenska turistföreningen.
(Forts.)*

för fjällstugor och hyddor (inalles 18 st.) i uppförande och inventarier	kr. 139,800
för utsiktstorn	» 1,700
» båtar	» 1,300
» vägar	» 16,400.

Dessutom har föreningen understött Trollhättans kretsförening med närmare 10,000 kr. för att få området omkring fallen ordnad på ett tilltalande sätt, samt vidare med 4,000 kr. sammanlagdt understött sådana trafikleder i Lappland, som varit af särskild betydelse genom sin fågring, och som i flere fall icke skulle kunna upprätthållas utan föreningens stöd.

Man kan nu fråga: När föreningen faktiskt gjort så mycket och när den fortfarande har en hög medlemssiffra och därmed följande inkomster, så borde den väl kunna fortfarande arbeta utan understöd af allmänna medel? Men oafsedt att ett erkännande i form af ett understöd från statens sida plägar anses väl motiveradt vid mera omfattande verksamhet i allmännyttigt syfte, så föreligger här ett verkligt behof af statens understöd, om föreningen skall kunna kraftigt fullfölja sitt arbete. De omfattande arbeten, som gjorts i Lappland, och som bland annat ha tillfört sommartågen till Lappland omkring hälften af deras passagerare samt gjort det möjligt att från och med i år göra Lapplandståget dagligt, hafva slukat föreningens alla tillgängliga medel, så att endast den för upprätthållandet af redan gjorda anstalter nödvändiga reservfonden af 50,000 kronor återstår.

Då föreningen genom att röra vid denna skulle kunna äfventyra hela verksamhetens fortbestånd, har den nödgats till en oviss framtid uppskjuta en hel del arbeten, som äro af behofvet påkallade och, därest de förverkligades, skulle kraftigt bidra till att inom landet kvarhålla ytterligare en del af de svenska turister, som nu begifva sig på resor till utlandet. Af dessa åtgärder må anföras:

1:o Uppförandet af en turiststation vid Stora Sjöfallet för c:a 15,000 kronor;

Ang. anslag
till Svenska turistföreningen.
(Forts.)

- 2:o) Anläggandet af en turiststuga vid Aktsek på vägen mellan Sjöfallet och Kvikjock för 2,000 kronor;
3:o) Ordnandet af turistleden till och från Sulitelma för 2,000 kronor;
4:o) Insättandet af en motorbåt på Luleträsk för 6,000 kronor;
5:o) Förbättring af vägen från Gellivare till Stora Lulevattnet samt utmärkande af stigar kring Stora Sjöfallet; omkostnaderna svåra att beräkna;
6:o) Utvidgning af Arådalshyddan i Jämtland för 1,500 kronor.

Det hufvudsakligaste af dessa byggnadsarbeten skulle således med ett statsanslag af 20,000 kronor kunna utföras på ett tillfredsställande sätt och till stor glädje för en härdad och af ett friskt naturlif hänförd ungdom. Anslagssumman skulle inom ganska kort tid mångdubbelt återinflöta till statsverket genom ökade inkomster å järnvägarna i Norrland af både den inhemska och utländska turisttrafiken.

Af det, som jag nu haft äran anföra, synes det till fullo, att turistföreningen uteslutande verkar i fosterländskt syfte, och att den på den grund är väl förtjänt af ett bidrag från statens sida, och jag tror, att detta skulle hälsas med tillfredsställelse landet rundt af dem, som lärt känna och uppskatta turistföreningens verksamhet, hvarför jag vördsamt anhåller, att Andra Kammaren för sin del ville bifalla motionen.

Herr Starbäck: Ja, herr talman, det lider ju intet tvifvel, att ej Svenska turistföreningen i alla de afseenden, som den siste ärade talaren framhållit, uträttat utomordentligt goda ting, och det torde väl vara alldeles gifvet, att sympatierna för föreningens verksamhet liksom i hela landet också i denna Kammare äro ganska odelade. Men detta är en sak, och en annan är den att utan den minsta utredning eller åtminstone endast på grund af en af en talare här lämnad kortfattad sådan bevilja ett stort anslag. Härtill kommer det förhållande, som framgår af motionen, att de ärade motionärerna satt beviljandet af detta anslag i samband med vissa åtgärder, som de förutsätta komma att vidtagas af regering och riksdag, nämligen i samband med det s. k. naturskyddet: afsättandet af nationalparker i de nordligare delarna af landet. Det synes mig därför vara allt skäl att vänta med en frågas framförande, som särskildt skulle gälla anläggning af vägar uti de lappländska fjälltrakterna, till dess den andra stora frågan kommit fram och vi fått se, hvad Riksdagen velat göra vid den. Ehuru väl jag, instämmande i utskottets motivering, utan den ringaste tvekan vill uttala min sympati för Svenska turistföreningens verksamhet och således för motionens syfte, vill jag, herr talman, likväl nu yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Kronlund: Herr talman, mina herrar! Ehuru jag blott

är fosterfar till det här barnet, intresserar jag mig icke dess mindre mycket lifligt för detsamma. Man måste tacksamt erkänna den välvilja, som genomandades den föregående ärade talarens anförande, men denna välvilja skulle varit än angenämare, om den omsatts i handling. Jag medger mycket väl, att förebråelsen för bristande utredning är fullkomligt berättigad, men det har berott på att tiden varit så kort och att herrarne i statsutskottet arbetat med alldeles ovanligt stark snälltågsfart, hvilket gjort, att vi icke blifvit färdiga med den utredning, som skulle lämnats till utskottet som bilaga. Emellertid har denna utredning företetts och visar mer än något annat, huru viktig denna verksamhet är och huru förtjänt af stöd från staten. Svenska turistföreningens verksamhet talar nästan för sig själf. Föreningen har genom sin verksamhet blifvit i alldeles särskild grad en nationell institution, känd och värderad af alla. Den har — om jag får antyda dess verksamhet i några korta ord — skildrat vårt land i ord och bild och visat, hvilket härligt och skönt fosterland vi ha, den har i dessa förträffliga bildserier, som äro spridda öfverallt i vårt land och särskildt bland ungdomen, visat det karakteristiska och egenartade hos de olika svenska landskapen, den har slutligen öppnat stora, hittills okända vidder för vandringlust, för forskningshåg och för idrottslif. Därmed har den äfven kunnat visa, att vi inom våra egna gränser ha en natur, som i storslagenhet och skönhet täflar med, om icke öfverträffar öfriga europeiska länder, som vi gärna vallfärda till för att njuta af deras natur. Jag vill endast påpeka Jockmocks och Kwickjocks storartade naturscenerier, Stora Sjöfallets och Harsprångets liffulla vattenmassor, Wilhelmina sockens underbara fjällnatur, för att icke tala om Jämtland och Dalarne. Och öfverallt i dessa trakter, öfverallt där Sverige har något sevärdt och vackert, finner man spåren af Svenska turistföreningens outtröttliga arbete. Man påträffar fjällhyddor i öde trakter, där vandraren finner vederkvickelse och hvila, spångade vägar öfver eljest ofarbara mossar och myrar, båtar vid fjällsjöarnas öde stränder, färdiga att föra vandraren vidare, vägmärken på otaliga ställen i vårt land, särskildt anställda vägvisare för längre turistfärder och turiststationer, anordnade med outtröttlig möda och stora kostnader och besvär på anmärkningsvärda ställen, och slutligen har föreningen gifvit oss dessa utmärkta resehandböcker öfver olika delar af vårt land, tillgängliga både här i landet och utomlands och ägnade att föra turistströmmen till våra trakter. Och i allt detta arbete finner man denna pietetsfulla vård och omsorgsfulla omtanke om just vårt lands rika naturminnesmärken och deras bevarande, och det är detta, som enligt min tanke bort göra den föregående ärade talaren mera gynnsamt stämd för denna fråga än hvad jag fann honom. Den omständigheten, som vi påpeka, att detta anslag står i ett visst sammanhang med blifvande åtgärder för dessa naturminnesmärkens bevarande, är blott en enda liten punkt, på hvilken de mötas, och det skulle dock icke

*Ang. anslag
till Svenska turistföreningen.
(Forts.)*

*Ang. anslag
till Svenska tu-
ristföreningen.
(Forts.)*

utgöra något hinder för detta anslags beviljande. Riksdagen har ju mångfaldiga gånger frikostigt understött den svenska geografiska forskningen långt uppe i polartrakterna och långt nere i Asiens öknar, och här gäller det dock en fortgående geografisk forskning inom vårt eget land, en fortgående eröfring af detsamma, som gör det njutbart för både vårt eget folk och utlänningar. Det gifves sannerligen få enskilda institutioner, som i så hög grad, så länge, så gagneligt och så fosterländskt oegennyttigt verkat och arbetat som just Svenska turistföreningen. Det finnes en annan enskild institution, som i min tanke tämligen snarlikt påminner om Svenska turistföreningen, och det är Nordiska museet. Denna institution har ju till ändamål att lefvande åskådliggöra och för kommande släkten bevara vårt folks kulturhistoria och de gångna släktenas insats i denna historia och således äfven bevara och lära oss värdera våra förfäders arf i seder och kultur: Svenska turistföreningen har till uppgift att lära oss värdera vårt land, öppna vårt sinne för den äkta nordiska naturen och — ja, det är icke så alldeles att skratta åt — låta oss i dess friska, kraftfulla poesi få litet motvikt mot vår tids öfverenerverade lif. Och denna naturmedicin, mina herrar, är väl värd att taga vara på i våra dagar med dess öfverkultur. För att fullfölja denna jämförelse synes mig Svenska turistföreningen och Nordiska museet ha samma uppgift i stort sedt: en praktisk, att göra oss förtrogna med vårt folk, och en ideell, att stärka svenskheten och kärleken till vårt land.

Det är ur dessa synpunkter jag sett denna fråga, och det är ur dessa jag så lifligt instämmer med den förste talaren i hans yrkande, naturligtvis utan hopp om framgång här i kammaren.

Herr Lindhagen: Jag blef uppkallad af ett yttrande af herr Starbäck. Jag kan icke finna, att den af honom omtalade utredningen för bevarande af vårt lands naturminnesmärken bör utgöra något hinder för beviljande af det här ifrågakvarande anslaget. Denna utredning må leda till hvilka resultat som helst, så kan man i alla fall vara lifligt öfvertygad om att de anläggningar, som Svenska turistföreningen skulle göra med stöd af det ifrågasatta anslaget, komma på rätta stället och snarare blifva till gagn än till skada för den kommande utredningen. Jag kan ju förstå att, då saken icke blifvit tillräckligt utredd från motionärernas sida, det kan finnas en viss tvekan om huruvida deras framställning bör omedelbart bifallas. Men jag får framhålla, att det nog är en ganska viktig angelägenhet, om den ock icke hör till de allra största, att man underlättar tillträdet till de allra vackraste naturscenerierna i vårt land. Människan behöfver otvifvelaktigt njuta af naturen, och att bereda dem, som äro lyckliga nog att ha råd, tillfälle att se dessa scenerier, är alltid i och för sig en beaktansvärd angelägenhet. Särskildt tänker jag härvidlag på skolungdomen, som genom understöd af olika slag kan få tillfälle att göra sådana resor.

Det kan icke heller skada, att man, därigenom att det finnes sådana tillfällen, lockar större antal sydlänningar dit upp, ty de måste då resa genom de bebodda trakterna, och det kan kanske väcka ett större intresse för norrländska förhållanden, än som annars är möjligt att uppdrifva i de sydliga landsändarna. Jag skulle för min del icke ha något emot, att denna motion nu bifalles, och yrkar därför bifall till densamma. I hvarje händelse hoppas jag, att en regeringsproposition nästa riksdag kan väntas i detta syfte.

Ang. anslag till Svenska turistföreningen.
(Forts.)

Med herr Lindhagen förenade sig herrar *Beckman* i Djursholm, *Kjellberg* och *Petrén*.

Herr Starbäck: Ja, mina herrar, jag är synnerligen tacksam för den lilla välvilliga föreläsning, herr Lindhagen höll för mig om att älska naturen. Jag vill emellertid erinra om att det var på grundvalen af en af mig väckt motion, som Riksdagen skref till regeringen och begärde utredning om naturskydd och vård af naturen i vårt land. Jag torde således ha några små anspråk på att verkligen ha intresse för dessa saker. Nu förhåller det sig så, att till följd af denna riksdagsskrivelse har regeringen tillkallat några sakkunnige, som i slutet af förra året blifvit färdiga med sitt betänkande och sin utredning i dessa frågor. Det gäller då ett förslag att i vissa trakter af vårt land fridlysa stora områden, s. k. nationalparker; det gäller vidare att för Riksdagen framlägga förslag till lag angående vården om dessa nationalparker, ett lagförslag, som är ganska omfattande och innehåller ganska många detaljer. Kan det då verkligen vara lämpligt att, innan Riksdagen pröfvat detta förslag, på förhand bevilja anslag till vissa anläggningar, som måste komma att i vissa afseenden beröra detta lagförslag? Ehuru jag är så entusiastisk i denna fråga, att jag på det lifligaste hoppas, att regeringen hinner framlägga förslag i den riktning, som utredningen föranleder, redan denna riksdag, så tror jag i alla fall, att det vore förhastadt och till äfventyrs äfven för sakens utveckling skadligt, om Riksdagen nu bifölle motionärernas förslag. Jag ber således fortfarande att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen gifna propositioner å de under öfverläggningen framställda yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan.

Vid föredragning härefter af *punkten 47*, angående ersättning för af statskontoret gjorda förskott, begärdes ordet af

Ang. ersättning för af statskontoret gjorda förskott.

Herr Branting, som yttrade: Herr talman! Statsutskottet anmärker, med full rätt efter min mening, att de här förskjutna beloppen, för hvilka ersättning åskas, äro synnerligen stora. Jag vet icke alls, huruvida utskottet med dessa ord åsyftat några sär-

Ang. ersättning
för af stats-
kontoret gjorda
förskott.
(Forts.)

skilda af de här upptagna posterna. Men redan en flyktig granskning af dem ställer åtminstone en af dessa poster i en sådan belysning, att det synes mig, att utskottets reserverade ord i ingressen äro fullt på sin plats.

Jag tänker härvid på den post, som står på sidan 45 nedtill. Där är tal om 62,027 kronor 93 öre, utgörande kostnader i anledning af »inkallande af manskap från första och andra lifgrenadierregementena jämte nödigt befäl till förstärkande af Stockholms garnison under viss tid år 1905». Dessa mystiska ord »under viss tid år 1905» syfta på en framställning från öfverståthållareämbetet af den 27 april 1905, hvilken är af följande lydelse: »Då i anseende till den rörelse, som pågår inom arbetarekretsar i hufvudstaden, det kan befaras, att från och med början af nästa månad stadens poliskår och garnison icke skola kunna betrygga ordningens behöriga uppehållande, så får öfverståthållareämbetet i underdånighet anhålla, att Eders Kungl. Maj:t behagade förordna, att Stockholms garnison från och med den 1 i nästkommande månad måtte varda förstärkt med såväl rytteri som fotfolk.»

Arten af den nervositet, som tagit sig uttryck i denna vädjan, framgår rätt tydligt, synes det mig, om man besinnar, att för ordningens upprätthållande och afvärjande af densamma möjligen störande uppträden till förfogande för myndigheterna här i Stockholm står en ganska respektabel materiell styrka, i det att förutom polis-kåren i omedelbart räckhåll finnas omkring 5,000 man, om jag medräknar Vaxholms garnison, hvilken på någon timme kan vara här i Stockholm. Det förefaller då verkligen i högsta grad besynnerligt, att man skulle finna denna styrka otillräcklig gentemot de stämningar af missnöje, som kunde förefinnas hos fullkomligt obehäpnade massor, om hvilka man ju icke hade det ringaste skäl antaga, att de alls skulle vara betänkta på att skrida till oroligheter.

Emellertid, redan följande dag, den 28 april, beviljade regeringen den gjorda framställningen och dekreterade att största möjliga antal fast anställdt manskap, intill 1,000 man, skulle föras hit från de båda lifgrenadierregementena i Östergötland. Dessa uttogos och kallades att, såsom deras major sade, göra Sverige den sista tjänst, de antagligen som indelta skulle komma att göra, och för att kunna göra denna tjänst ordentligt, försågos de med 20 skarpa patroner per man. De kommo och hälsades i förbifarten redan i Saltskog välkomna af en stor arbetareskara, som betygade, att de ingenting alls hade otaldt med dem, och på samma sätt var det i Stockholm. Här lågo de nu under ett par veckors tid, enligt deras egen utsago föga nöjda med att vara borttryckta från ett brådskande värbete hemma och att här hållas instängda i kasern för 23 öre om dagen. Under tiden inträffade naturligtvis icke den ringaste anledning till något sådant, hvarför de blifvit hitkommenderade.

Den 1 maj förflöt aldeles lugnt, och vid behandlingen i riksdagen afvärjde Andra Kammaren själf genom afslag på en illa motiverad och synnerligen utmanande klasslag, som framlagts af den dåvarande regeringen, hvarje tanke på några som helst absurda föreställningar hos någon enskild att med våldsåtgärder gå fram mot statsmakterna. Den 17 maj foro de hem igen efter denna kommandering.

*Ang. ersättning
för af stats-
kontoret gjorda
förskott.
(Forts.)*

När vi nu gå att betala ett så betydligt belopp som 62,000 kronor för hela denna tillställning, uppkallas i minnet alla dessa händelser. Det synes mig då böra uttalas, att inkallandet verkligen måste betraktas som ett synnerligen groft felgrepp af vederbörande, och som vi se, var det icke blott ett groft utan äfven ett dyrt felgrepp. Jag för min del har icke kunnat anse annat än att denna sak icke bör få passera utan att det uttalas, att Stockholms arbetare sannerligen icke gjort sig förtjänta af ett sådant misstroende, hvarom hela denna anstalt bär vittne. Trots de litanior, som läsas öfver arbetarne i allmänhet, och särskildt öfver Stockholms arbetare, både i en viss press och i vissa motioner, trots detta, är det dock förvisso sant, att de i mycket hög grad visat prof på sans och besinning, icke minst under de tider, våren 1902, då en stor folkrörelse gick genom landet till förmån för den allmänna rösträtten, hvilken ju ock då i princip af Riksdagen godkändes. De visade sans och besinning uti sin hållning efter den poliskravall, som inträffade den 20 april 1902; de lade också i hög grad dessa egenskaper i dagen under den stora demonstrationsstrejken under rösträttsdebatten. Det exemplariska uppträdande, som Stockholms arbetare då visade, borde fritaga dem från att man skulle på detta sätt finna den ordinarie rätt starka garnisonen här för liten för att nedslå eventuella enstaka orostiftares tillställningar.

Emellertid är utgiften nu gjord, det är ingenting att göra vid det, och jag kan icke framställa något yrkande. Den regering, som beslöt denna åtgärd, har redan gått till samma slut som förr eller senare alla regeringar komma i åtnjutande af. Under dessa förhållanden är det ingenting annat att göra än att uttrycka den bestämda förhoppningen, att sådana här slags utgiftsposter, som, i betraktande både af den utmanande beskaffenheten af de åtgärder, som föreslås, och den besynnerliga missuppfattningen af de faktiska förhållandena hos vederbörande myndigheter, i viss mån, om jag så får säga, vittna om ett sjukt samvete, — att sådana utgiftsposter, säger jag, icke för framtiden måtte återkomma.

I detta anförande instämde herrar *Blomberg, Lindqvist, Kjellberg, Lindley, Tengdahl, Nilsson* i Malmö, *Lindblad* i Göteborg, *Leksell* och *Carlsson* i Malmberget.

Herr Hammarlund: Såsom synes, har statsutskottet icke utan vidare kunnat sluka den halfva million, hvarom här är fråga, utan

Ang. ersättning
för af stats-
kontoret gjorda
förskott.
(Forts.)

utskottet har funnit sig böra säga några ord. Nederst på sidan 46 står: »Utskottet, hvars uppmärksamhet det ej kunnat undgå, att de förskjutna belopp, för hvilka ersättning nu äskas, äro synnerligen stora, hemställer» o. s. v. För min del ber jag få säga, att jag inom utskottet yrkat, att vi skulle gå något längre, och att utskottet något bestämdare måtte uttala sig angående den saken. Det är dock något oegentligt, mina herrar, att Riksdagen nu på en gång skall bevilja 421,868 kronor, utan att Riksdagen på något som helst sätt varit med om att bestämma rörande dessa medels användning. Det är en ganska afsevärd siffra, isynnerhet om man jämför den med motsvarande siffra under civildepartementet närmast föregående år. Den var då blygsamma 149,547 kronor. På ett år har således en höjning skett från 149,000 till 421,000 kronor för sådana här saker, som skola ersättas.

Ser man nu efter, hvad dessa 421,000 kronor afse, finner man, att de till största delen gälla kommittékostnader. Dessa kommittékostnader hafva börjat stiga på ett ganska märkbart sätt. En ledamot af statsutskottet har roat sig med att räkna ut, huru mycket kommittékostnaderna under de särskilda hufvudtitlarna uppgå till, och han har kommit till en siffra af 420,000 kronor, som nu skulle i sammanhang med årets statsreglering på en gång ersättas. Det är ett betydande belopp.

Men, såsom redan den föregående ärade talaren framhållit, ingå i det nu ifrågavarande beloppet å sjätte hufvudtiteln åtskilliga andra saker än kommittékostnader, och det var ett par saker, åt hvilka andra utgiftsafdelningen verkligen ägnade någon uppmärksamhet, när frågan där förekom. Det var den post, som afser »gäldande enligt nådiga brefvet den 3 november 1906 af kostnader i anledning af inkallande af manskap från 1 och 2 lifgrenadierregementena jämte nödigt befäl till förstärkande af Stockholms garnison under viss tid år 1905, 62,027 kronor 93 öre». Om denna post har den föregående talaren yttrat sig, och jag skall därför icke uttala mig om densamma. På samma sida finnes emellertid en annan post, som jag ber att få fästa uppmärksamheten på. Öfverst på sidan 45 står: »enligt nådiga brefvet den 24 juli 1903 utbetalda kostnader för förvärfvande för statens räkning af fastigheten n:o 2 i kvarteret Lagerbärstrådet med flera fastigheter inom Klara församling i Stockholm, 56,753 kronor 64 öre». Mina herrar, detta är ett ganska stort belopp, som vi skulle ersätta utan att alls få veta hvad dessa »kostnader för förvärfvande» af vissa fastigheter gäller, och beloppet är särskildt i dessa provisionens tider förtjänt att uppmärksammas. Jag yrkade, att afdelningen skulle infordra protokollet såväl rörande denna post som den af herr Branting påpekade, men då vi sågo efter, funno vi, att den ena grundade sig på ett kungl. bref af den 24 juli 1903 och den andra på ett kungl. bref af den 3 november 1906. Det framhölls, att dessa Kungl. Maj:ts åtgärder redan blifvit granskade af konstitutionsutskottet. Utskottet

hade icke haft anledning att göra någon anmärkning, och Riksdagen hade beviljat vederbörande statsråd decharge. Att då infordra dessa kungl. bref skulle icke ha tjänat mycket till, ty statsutskottet skulle i alla fall icke kunnat vidtaga någon åtgärd.

*Ang. ersättning
för af stats-
kontoret gjorda
förskott.
(Forts.)*

Jag har med det sagda endast velat ytterligare stryka under, att det är ganska anmärkningsvärda belopp, hvarom här är fråga. I sakens nuvarande läge har jag naturligtvis icke något särskildt yrkande att göra.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet grefve Hamilton: Jag vill blott helt kort upptaga en anmärkning, som den siste ärade talaren framställt. Han är förvisso icke den förste, som framställt denna anmärkning. Man har mångfaldiga gånger sett den i pressen och förut hört den inom riksdagen. Det är anmärkningen mot, att kommittékostnaderna och kostnaderna för inkallande af sakkunniga alltjämt ökas. Ja, mina herrar, huru skall det annars gå till, om reformarbetet skall gå fram? Huru skall det gå till, om man verkligen vill, att regeringen skall taga initiativ, att regeringen kraftigt och verksamt skall utföra de önskningar, som Riksdagen framställt. Sådana frågor, för hvilka kommittéer användts, kunna faktiskt icke lämpligen med nödig sakkunskap och auktoritet handläggas af en enda tjänsteman. De böra göras till föremål för flera personers öfvervägande, och man kan då icke hålla sig endast inom de rutinerade tjänstemännens krets utan måste gå utanför densamma för att få teknisk eller annan speciell sakkunskap. Jag har gång på gång sett anmärkningar framställda mot kommittékostnaderna. För min del har jag alltid trott, att kommittéerna för vårt statskick, där de kanske mer än i andra höra till ordningen, äro alldeles ypperliga, för att få allmänheten att deltaga i statsförvaltningen, och jag är fullt öfvertygad om att, om regeringen skulle af Riksdagen tvingas att afstå från kommittéväsendet, skulle detta kännas och verka som en mycket kraftig och allt annat än hälsosam broms på utvecklingsarbetet.

Öfverläggningen var härmed slutad. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 48.

Lades till handlingarna.

§ 9.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, n:o 24, angående riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förlutit, sedan ansvarsfrihet senast tillerkändes fullmäktige i nämnda kontor.

Punkterna 1—5. ¶

Lades till handlingarna.

Punkten 6.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Statsutskottets härupå föredragna utlåtande, n:o 25, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beredande af lånemedel för år 1908 för fortsatt utveckling af statens telefonväsende, blef af kammaren godkänt.

§ 11.

Slutligen föredrogs bevillningsutskottets betänkande, n:o 6, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående särskild skatt å majs, använd vid tillverkning af stärkelse.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet af:

Herr Karlsson i Göteborg, som yttrade: Herr talman! Jag skall be att få föredraga följande förslag i afseende å sättet för föredragningen af detta ärende, nämligen:

att det i betänkandet omförmälda författningsförslaget föredrages paragrafvis med slutmening och rubrik sist samt därefter utskottets hemställan; att, därest en eller annan del af författningsförslaget återremitteras till bevillningsutskottet, detta må äga befogenhet att äfven föreslå de ändringar i ej återremitterade delar, som kunna äga sammanhang med eller anses vara en följd af återremissen; att i afseende å nummerbeteckning af paragrafer och moment utskottet må äga vidtaga sådana ändringar, som påkallas af kamrarnas beslut; samt att af förslagets text ej må behöfva uppläsas andra delar än sådana, beträffande hvilka uppläsning begäres.

Denna hemställan bifölls af kammaren.

Härefter blef utskottets i den af kammaren beslutade ordningen föredragna förslag af kammaren bifallet.

§ 12.

Herr statsrådet m. m. *G. W. Roos* aflämnade Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående täckande af brist i extra ordinarie anslag till uppförande af nya byggnader för armén.

Den aflämnade propositionen bordlades på begäran.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Följande nya motioner afgåfvos, nämligen af:

herr *A. J. Christiernson*, n:o 232, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 37, 53, 69, 87 och 114 regeringsformen m. m.;

herr *E. A. Lindblad* i Närlunda, n:o 233, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående afstående eller upplåtelse i vissa fall af mark från kronoegendomar; och

herr *L. J. Carlsson* i Malmberget, n:o 234, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om äktenskaps ingående.

Ifrågavarande motioner blefvo på begäran lagda på bordet.

§ 15.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, n:o 1, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 7, 9, 11, 12, 28, 32, 33, 86 och 105 regeringsformen samt § 38 mom. 2 riksdagsordningen;

bevillningsutskottets betänkande, n:o 10, i anledning af väckt motion om nedsättning af tullen å »chopped apples»; och

lagutskottets utlåtande, n:o 6, i anledning af väckta motioner om ändring af 8 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875 m. m.

§ 16.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>E. Jonsson</i> i Freluga under 6 dagar fr. o. m. den 17 febr.,				
» <i>J. Bengtsson</i> i Bjärnalt	» 8	»	» 19	»
» <i>A. J. C. Christiernson</i>	» 2	»	» 18	»
» <i>S. J. Larsson</i> i Gallstad	» 8	»	» 17	»
» <i>K. V. Beckman</i> i Lin-				
köping	» 2	»	» 18	»
» <i>E. R. V. Hedenstierna</i>	» 2	»	» 17	»

herr *S. Söderberg* i Hobborn under 4 dagar fr. o. m den 17 febr. och
» *L. J. Carlsson* i Malm-
berget » 4 » » » 18 ».

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,17 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.
